

PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU

**RODINA, MANŽELSTVÍ
A „FAKTICKY EXISTUJÍCÍ
SOUŽITÍ“**

VYDAL SEKRETARIÁT ČESKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE
PRAHA 2001
(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

**RODINA, MANŽELSTVÍ
A „FAKTICKY EXISTUJÍCÍ
SOUŽITÍ“**

Prezentace

Jedním z jevů, které jsou dnes velmi rozšířeny a které se značně dotýkají svědomí křesťanského společenství, je to, že v celé společnosti vzrůstá počet 'fakticky existujících soužití', s čímž je spojena a z čehož zároveň také vyplývá ztráta povědomí ohledně trvalosti manželství. Při zkoumání „znamení doby“ tedy církev nemohla této skutečnosti nevěnovat svoji pozornost.

Papežská rada pro rodinu, vědoma si vážných sociálních a pastoračních důsledků této situace, uspořádala v letech 1999 a 2000 řadu studijních setkání, jichž se zúčastnily významné osobnosti i odborníci z celého světa, aby analyzovali tento choulostivý problém, který má velký význam jak pro svět, tak pro církev.

Plodem zmíněné práce je tento dokument. Zabývá se nesnadnou aktuální problematikou, která se týká: samotného jádra mezilidských vztahů, velmi choulostivé otázky niterné vazby mezi rodinou a životem, nejcitlivějších sfér lidského srdce. Vzhledem k nepopiratelnému veřejnému významu současné mezinárodní politické konstelace se rovněž ukazuje, že je naléhavě nutné adresovat orientující slovo především těm, kdo mají zodpovědnost za danou oblast. Tito lidé totiž mohou ve své zákonodárné aktivitě instituci manželství buď právně posílit, anebo naopak, budou-li vycházet z takového pojmání osobních problémů, jež neodpovídá skutečnosti, snižovat úlohu společného dobra, které tuto přirozenou instituci chrání.

Tyto úvahy jsou rovněž určeny pro pastýře duší, kteří musejí přijímat mnoho dnešních křesťanů a vést je k správnému oceňování přirozených hodnot, které jsou chráněny manželskou institucí a posilovány křesťanskou svátostí. Rodina založená na manželství od počátku (srov. Mt 19,4) odpovídá záměru Stvořitele. V Božím království nelze rozsévat jiné semeno než to, které je již jako pravda zapsáno v lidském srdci a které jediné je s to přinášet plody s vytrvalostí (srov. Lk 8,15). To je ta pravda, jež se stává milosrdenstvím, porozuměním a pozváním k tomu, aby Ježíš byl uznán jako „světlo světa“ (srov. Jan 8,12), a stává se silou, která osvobozuje z pout zla.

Tento dokument chce dále pozitivně přispět k dialogu s cílem osvětlit pravou povahu věcí a požadavky vyplývající z přirozeného zákona. Tento dokument se chce podílet na společenském a politickém dialogu o daných záležitostech a na odpovědnosti za společné dobro.

Kéž Bůh dá, aby tyto pokojné a odpovědností nesené úvahy sdílené tolika lidmi dobré vůle sloužily k dobru onoho společenství života, které je nezbytné jak pro církev, tak pro svět, a které se nazývá rodina.

*Ve Vatikánu 26. července 2000
v den památky svatých Jáchyma a Anny, rodičů svaté Panny Marie*

Kardinál Alfonso López Trujillo
předseda

J. E. Mons. Francisco Gil Hellin
sekretář

Úvod

1. V posledních letech ve společnosti nabyla na významu tak zvaná 'fakticky existující soužití'. Existují snahy, které volají po jejich institucionálním uznání, ba dokonce po jejich postavení na roveň rodinám, které vznikly na základě manželských závazků. Tváří v tvář tak nesmírně důležité otázce, která může mít v budoucnu celou řadu důsledků pro celou lidskou společnost, chce Papežská rada pro rodinu prostřednictvím úvah, které následují, poukázat na hrozby, jež by takové uznání a zrovnoprávnění přinášelo pro pravou totožnost manželského spojení, a na škody, které by z toho vzešly pro rodinu a pro společné dobro.

Po prozkoumání sociálního aspektu fakticky existujících soužití, jejich základních prvků a existenciálních pohnutek, které k nim vedou, se předložený dokument zabývá problematikou jejich uznání a jejich legislativního zrovnoprávnění vzhledem k rodině založené na manželství a vzhledem k celku společnosti. Dále pak se dívá na manželství jako na společenské dobro, přičemž klade důraz na objektivní hodnoty, k jejichž respektování je třeba člověka povzbuzovat, a na spravedlivou povinnost společnosti chránit a podporovat rodiny založené na manželství. Dokument tedy hlouběji zkoumá některé aspekty zmíněných požadavků vzhledem ke křesťanskému manželství. Konečně pak předkládá některé obecné zásady pro pastorační a pro orientaci křesťanských komunit.

Předložené úvahy se neobracejí výhradně na ty, kdo výslovně uznávají katolickou církev za „církev živého Boha, sloup a oporu pravdy“ (srov. 1 Tim 3,15), ale na všechny křesťany z rozličných církví a křesťanských komunit stejně jako na všechny ty, kdo se upřímně zasazují za vzácné dobro, jímž je rodina – základní buňka společnosti. Jak učí II. vatikánský koncil: „Šťastný život člověka i lidské a křesťanské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství. Křesťané spolu se všemi, kteří si váží tohoto společenství, upřímně vítají různé formy pomoci, kterými se dnes podporuje a v životě pěstuje toto společenství lásky a jimiž se pomáhá manželům a rodičům v jejich vznešeném úkolu.“¹

---

¹ *Gaudium et spes* 47: Zvon, Praha 1995.

I. – Fakticky existující soužití

Společenská stránka fakticky existujících soužití

2. Výraz „fakticky existující soužití“ zahrnuje pod společný název celou řadu různých a vzájemně se odlišujících lidských skutečností, jejichž společným jmenovatelem je to, že se jedná o soužití pohlavního typu bez manželství. Fakticky existující soužití jsou charakterizovány skutečností, že lidé v nich žijící opomíjejí, odkládají, nebo dokonce odmítají manželské závazky. Z toho pak vyplývají velmi závažné důsledky.

Když lidé vstupují do manželství, veřejně na sebe berou prostřednictvím uzavření manželské smlouvy lásky všechny závazky, které z takto vniklého svazku vyplývají. Z tohoto veřejného převzetí odpovědnosti vzchází dobro nejen pro manžele a jejich potomky, pokud jde o jejich výchovu i citové zrání, ale také pro ostatní členy rodiny. Rodina založená na manželství tak představuje základní a velmi cenné dobro pro celou společnost, jejíž základy pevně spočívají na hodnotách, které se realizují v rodinných vztazích, což je zaručováno nerozlučným manželským svazkem. Dobro vzcházející z manželství má rovněž zásadní význam pro církev, která rodinu považuje za „rodinnou církev“.² To vše je ohroženo, upouští-li se od instituce manželství, k čemuž implicitně dochází ve fakticky existujících soužitích.

3. Může se stát, že člověk touží užívat nebo že užívá své sexuality jiným způsobem, než jak to Bůh vepsal do lidské přirozenosti a do specifického zaměření lidských úkonů. Tímto způsobem je popírána meziosobní „mluva“ lásky a autentický dialog života ustanovený Stvořitelem a Vykupitelem lidského rodu je skrze objektivní nepořádek zneuznáván. Jelikož katolická nauka je veřejnosti dostatečně známa, není třeba se k ní na tomto místě vracet.³ Ze společenského rozměru problému však vyplývá potřeba dalších úvah, které by prokazovaly – zejména před těmi, kdo mají politickou zodpovědnost – nevhodnost toho, aby tato soukromá soužití byla povznesena na rovinu veřejného

² Srov. *Lumen gentium* 11: Zvon, Praha 1995.

³ Srov. *Katechismus katolické církve* č.2331–2400; 2514–2533: Zvon, Praha 1995; PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU: *Lidská sexualita: pravda a význam*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000.

zájmu. Pod záminkou uspořádání rámce společenského a právního soužití se objevuje tendence ospravedlňovat institucionální uznání fakticky existujících soužití, kterým se tak na právní rovině dostává potvrzení práv a závazků na úkor rodiny založené na manželství. Právo tak klade fakticky existující soužití na podobnou rovinu jako manželství. Takové soužití je pak hodnoceno jako „dobro“ a dostává se mu podobné vážnosti, nebo dokonce zrovnoprávnění s manželstvím, a to vše na úkor pravdy a spravedlnosti. Tímto způsobem se vážně zhoršuje situace manželství, které je přirozenou, k životu rozhodně nutnou, zásadní a nezbytnou institucí v celkovém uspořádání společnosti.

Základní prvky fakticky existujících soužití

4. Různé druhy fakticky existujících soužití nemají stejný společenský dopad a liší se také svými motivacemi. Když se snažíme vedle jejich negativních stránek, které spočívají v opomíjení, odkládání či odmítání manželského svazku, postihnout také jejich pozitivní charakteristiky, objevujeme některé skutečnosti. Jedná se především o výrazně praktický (faktický) charakter takového soužití. Je vhodné upřesnit, že fakticky existující soužití předpokládá společné bydlení pod jednou střechou provázené sexuálním poměrem, což toto soužití odlišuje od jiných typů soužití, a dále předpokládá určitou relativní tendenci ke stabilitě, což takové soužití odlišuje od vazeb se sporadickým nebo příležitostným soužitím. Fakticky existující soužití s sebou nenesou manželská práva a povinnosti ani nepředpokládají trvalost založenou na manželském svazku. Odlišují se jasným požadavkem toho, aby takové soužití neimplikovalo žádné pouto. Ustavičná nestabilita vyplývající ze skutečnosti, že takový společný život lze opustit, je tedy jasnou charakteristikou fakticky existujících soužití. Existuje určitý více či méně výslovný „závazek“ vzájemné – abychom tak řekli – věrnosti, který trvá tak dlouho, jako ono soužití.

5. Některá fakticky existující soužití představují jasný důsledek vyhraněné volby. K fakticky existujícímu soužití „na zkoušku“ často dochází mezi těmi, kdo zamýšlejí v budoucnu vstoupit do manželství. Tito lidé však podmiňují své manželství zkušeností soužití bez manželských závazků. Toto soužití tedy určitým způsobem představuje jakousi

„přípravnou etapu“ na manželství a je srovnatelné s „manželstvím na zkoušku“⁴, na rozdíl od něho však aspiruje na určité společenské uznání.

Některé spolužijící osoby ospravedlňují svoji volbu ekonomickými důvody i tím, že se chtějí vyhnout právním obtížím. Velmi často se však jedná o hlubší důvody. Za tímto druhem sebeospravedlňování se nezřídka skrývá mentalita, která nedoceňuje sexualitu. Jedná se o mentalitu, která se vyznačuje pragmatismem, hédonismem a naprosto nezodpovědným pojmáním lásky, protože vede k obcházení závazku ke stabilitě svazku, k zodpovědnosti, k dodržování práv a povinností, což vše patří k pravé manželské lásce.

V dalších případech existuje faktické soužití mezi rozvedenými osobami. Jedná se tedy o alternativu vzhledem k manželství. Prostřednictvím zákonodárství, které umožňuje rozvod, dochází často k tomu, že manželství ve vědomí jedince ztrácí svoji pravou totožnost. V této věci je však třeba podtrhnout skutečnost, že nedůvěra vůči instituci manželství má někdy svůj původ v negativní a traumatizující zkušenosti předešlého rozvodu nebo ve zkušenosti s rozvodem vlastních rodičů. Tento znepokojující jev začíná být společensky významný v ekonomicky rozvinutých zemích.

Osoby, které setrvávají ve fakticky existujícím soužití, nezřídka výslovně odmítají manželství z ideologických důvodů. Jedná se tedy o rozhodnutí pro určitou alternativu, pro přesně vymezený způsob, jak prožívat vlastní sexualitu. Tyto osoby hledí na manželství jako na cosi, co je pro ně nepřijatelné, co protřečí jejich vlastní ideologii, co „nepřípustně znásilňuje jejich osobní blaho“, co dokonce prezentují jako „hrob nespoutané lásky“. Všechna tato vyjádření ukazují na chybné pojmání pravé povahy lidské lásky, její nezištnosti, vznešenosti a nádhery v trvalosti a ve věrnosti mezilidských vztahů.

6. Ne vždy je však fakticky existující soužití výsledkem jasného souhlasného rozhodnutí. Spolužijící osoby někdy danou situaci pouze tolerují nebo trpně snášejí. V některých zemích je většina fakticky existujících soužití důsledkem nechuti k manželství, což nemá ideologické pozadí, nýbrž vyplývá z chybějící příslušné formace k odpovědnosti v důsledku chudoby a marginalizace prostředí, v němž tito lidé žijí. Chybějící důvěra k manželství může být rovněž důsledkem rodinných

---

⁴ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 80: Zvon, Praha 1992.

poměrů, zejména pak ve třetím světě. Nespravedlivá situace a hříšné struktury rovněž představují neopomenutelného činitele, na nějž je třeba brát zřetel. Tyto obtížné situace se ještě zhoršují tam, kde v kultuře převládají rasistické či šovinistické postoje.

V daném kontextu se často vyskytují taková fakticky existující soužití, v nichž spolužijící na počátku vyjadřují svůj upřímný souhlas s tímto způsobem života, pohlíží na sebe tak, jako kdyby byli manžel a manželka, a snaží se učinit zadost závazkům, které se podobají manželským závazkům.⁵ Chudoba, jejímž důvodem jsou často nesrovnalosti ve světovém ekonomickém řádu, chybějící vzdělávací struktury představují pro tyto lidi vážnou překážku při utváření pravé rodiny.

Jinde se často setkáváme se společným bydlením partnerů (jedná se o kratší či delší období) až do doby, než je počat nebo se narodí první potomek. Tyto praktiky odpovídají prastarým tradicím, které jsou velmi silně zakořeněny zejména v některých afrických a asijských regionech, v nichž jsou lidé zvyklí na tak zvané „manželství na etapy“. Jedná se o praktiky, které se přiči lidské důstojnosti a které je velmi obtížné vymýtit. Soužití tohoto druhu představují úpadek, který jde ruku v ruce s určitou sociální situací. Tento druh soužití nepatří mezi ty, jimiž se zabýváme v tomto dokumentu. Přiči se však tradičnímu typu kulturní antropologie a představuje výzvu pro inkulturaci víry ve třetím tisíciletí křesťanské epochy.

Komplexnost a rozličnost problematiky fakticky existujících soužití se jasně projevuje v okamžiku, kdy si uvědomíme, že někdy může být jejich bezprostřední příčinou problematika finančního zajištění. Jedná se například o případy osob pokročilejšího věku, které v zemích s rozvinutějším sociálním zajištěním vstupují do faktického soužití jenom kvůli obavám z toho, že manželství by pro ně znamenalo vyšší daňové zatížení nebo ztrátu důchodu.

---

⁵ Humanitární a pastorační působení církve v těchto zemích se při svém zaměření na chudé obecně orientovalo na to, aby taková soužití byla „uvedena do pořádku“ uzavřením manželství (buď formou konvalidace, nebo sanace, jak to vyžadovaly jednotlivé případy), jak to odpovídá církevní snaze o posvěcování křesťanských rodin.

Osobní důvody a kulturní činitele

7. Je velmi důležité si položit otázku, jaké jsou hlubší důvody, které v současné společnosti zapříčiňují krizi manželství, což se týká jak jeho náboženského rozměru, tak jeho občanské dimenze; jaké jsou příčiny snah směřujících k tomu, aby fakticky existující soužití obdržela zrovnoprávnění s manželstvím. Tímto způsobem se nestabilní soužití, která se vyznačují spíše tím, že se jedná o opomíjení manželského svazku, než tím, že by se jednalo o výslovné popírání manželství, zdají být na podobné rovině jako manželství. Ve skutečnosti se všechna tato soužití realizují v rozličných druzích vztahu, nicméně všechna jsou v protikladu s pravým a úplným vzájemným sebedarováním, které je stabilní a které je uznáno společností. Komplexnost ekonomických, sociologických a psychologických pohnutek, které jsou vepsány do kontextu privatizace lásky a potlačování institucionálního charakteru manželství, ukazuje na vhodnost hlubšího zkoumání ideologické a kulturní perspektivy, ze které se postupně odvíjel a rozmáhal jev fakticky existujících soužití tak, jak jej známe dnes.

Neustálé snižování počtu manželství a rodin uznávaných zákony jednotlivých států a vzrůstající počet neoddaných a spolužijících párů v některých zemích nelze dostatečně vysvětlit pouze jako izolovaný a spontánní kulturní pohyb, nýbrž jsou odpovědí na historické změny, k nimž došlo v současné společnosti v této době, kterou někteří autoři nazývají „postmodernou“. Je nesporné, že menší vliv oblasti zemědělství, rozvoj terciární sféry ekonomie, prodloužení středního věku života, nestabilita zaměstnání a mezilidských vztahů, snižování počtu členů rodiny žijících pod jednou střechou, globalizace společenských a ekonomických jevů vedly k snížení stability rodiny a podpořily trend méně početné rodiny. Stačí to však k vysvětlení současné situace manželství? Manželská instituce trpí menší krizí tam, kde jsou silnější rodinné tradice.

8. V tomto procesu, který bychom mohli definovat jako postupnou kulturní destrukturalizaci manželské instituce, nelze podceňovat takzvanou „gender“ ideologii. Člověk jako muž nebo žena by nebyl zásadně podmíněn svým pohlavím, nýbrž kulturou. Tato ideologie útočí na základy, na nichž stojí rodina a mezilidské vztahy. Vzhledem k tomu, jak významnou roli hraje tato ideologie v současné kultuře a jak

ovlivňuje jev fakticky existujících soužití, je třeba několika následujících úvah.

V integrativním procesu lidské osobnosti je velmi důležitým faktorem identita. V průběhu dětství a dospívání člověk postupně nabývá vědomí vlastního „Já“, své vlastní identity. Toto vědomí vlastní totožnosti je vepsáno do procesu přijímání sebe sama, a následně také do přijímání vlastní pohlavnosti. Jedná se tedy o vědomí identity a odlišnosti. Odborníci obvykle rozlišují mezi pohlavní identitou (jedná se o vědomí psychické a biologické identity vlastního pohlaví a odlišnosti vzhledem k druhému pohlaví) a identity rodu (jedná se o psychicko-sociální a kulturní vědomí role, kterou osoby určitého pohlaví ve společnosti sehrávají). V harmonickém a správně postupujícím procesu integrace se pohlavní totožnost a totožnost rodu vzájemně doplňují, protože osoby žijí ve společnosti takovým způsobem, který odpovídá kulturním modelům jejich vlastního pohlaví. Kategorie pohlavní totožnosti vlastního rodu („gender“) proto patří do psychicko-sociálního a kulturního řádu. Harmonicky odpovídá pohlavní identitě, která je psychicko-biologického řádu, pokud je integrace osobnosti doprovázena uznáním plné vnitřní pravdy dané osoby, která je jednotou duše a těla.

V desetiletí vymezeném roky 1960–1970 se prosadily některé teorie (dnes je odborníci obecně kvalifikují jako „konstrukcionistické“), podle nichž je pohlavní identita vlastního rodu („gender“) nejen výsledkem interakce mezi společností a jedincem, nýbrž i nezávislá na pohlavní identitě osoby. Řečeno jinak, mužský a ženský rod by byly ve společnosti výlučným důsledkem sociálních činitelů bez jakéhokoli vztahu k pohlavnímu rozměru osoby. Tímto způsobem by bylo možno ospravedlňovat jakoukoli sexuální praktiku, včetně homosexuálních praktik, a záviselo by pouze na společnosti, aby při utváření svého života změnila svůj postoj a vytvořila tak místo i pro jiné rody, než je mužský a ženský.⁶

---

⁶ Různé konstrukcionistické teorie dnes hlásají odlišné koncepce toho, jakým způsobem by – podle jejich názoru – měla společnost změnit svůj postoj, aby se přizpůsobila různým „rodům“ (například ve výchově, při lékařské péči, atd.). Někteří uznávají existenci tří rodů, jiní pěti, další sedmi, někteří dále hovoří o existenci počtu rodů, který se může měnit podle jednotlivých úhlů pohledu.

„Gender“ ideologie našla příznivé ovzduší v individualistické antropologii radikálního neoliberalismu.⁷ Požadavek, aby fakticky existující soužití (včetně homosexuálních) obdržela obdobný statut, jaký přísluší manželství, bývá dnes obvykle odůvodňováno odkazem na kategorie a pojmy pocházející z „gender“ ideologie.⁸ Existuje tedy jistá tendence k tomu, aby za „rodinu“ byl označován každý typ konsenzuálního soužití a zároveň aby byl zneuznáván přirozený sklon lidské svobody k vzájemnému sebedarování i jeho esenciální charakteristiky, které představují základ onoho společného dobra celého lidstva, jímž je instituce manželství.

---

⁷ Marxismus i strukturalismus přispěly rozličným způsobem k prosazení „gender“ ideologie, která prošla různými vlivy jako „sexuální revolucí“ se závěry, které prezentoval W. Reich (1897–1957), který volal po „osvobození“ od jakékoli sexuální disciplíny, nebo Herbert Marcuse (1898–1979), který vyzýval k tomu, aby člověk vyzkoušel všechny druhy sexuální relace (výchoiskem je míněna mnohotvárnost nezávislá na heterosexuální orientace – tedy přirozená sexuální orientace – nebo orientace homosexuální) nezávisle na rodině a na jakémkoli přirozeném zaměření na odlišnost mezi pohlavími, bez jakékoli zábrany vyplývající ze zodpovědnosti za nově počatý život. Určitý druh radikálního feminismu, který představují Margaret Sanger (1879–1966) a Simone de Beauvoir (1908–1986), nelze v tomto historickém procesu prosazování uvedených ideologie považovat pouze za cosi okrajového. Heterosexualita“ a monogamie by se v tomto případě staly pouze dalšími možnými druhy sexuální praxe.

⁸ Takovému postoji se bohužel dostalo příznivého přijetí v mnoha významných mezinárodních institucích, což vedlo k následnému úpadku v chápání rodiny, jejímž nezbytným základem je manželství. Zdá se, že některé z těchto institucí, mezi nimi také některé orgány Organizace spojených národů, v současné době přijaly cosi z uvedených teorií, čímž se však dostávají do rozporu s pravým významem článku číslo 16 *Všeobecné deklarace lidských práv* z roku 1948, v němž je rodina hodnocena jako „přirozené a základní jádro společnosti“. Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Famiglia e Diritti umani (Rodina a lidská práva)*, 1999 č. 16.

II. Rodina založená na manželství a fakticky existující soužití

Rodina, život a fakticky existující soužití

9. Je třeba porozumět základním rozdílům mezi manželstvím a fakticky existujícím soužitím. V tom pak spočívá odlišnost mezi rodinou založenou na manželství a spojením založeným na fakticky existujícím soužití. Společenství rodiny se rodí ze smlouvy mezi manžely. Manželství, které povstává z tohoto svazku manželské lásky, není nějakým výtvozem veřejné moci, nýbrž původní a přirozenou institucí, která předchází veřejnou moc. Ve fakticky existujících soužitích se na rozdíl od toho sdílí vzájemná přitažlivost, současně ale chybí ono manželské pouto, které má původní veřejnou povahu, na němž se zakládá rodina. Rodina a život představují jednotu, kterou musí společnost chránit, protože se jedná o živý organismus, díky němuž dochází k posloupnosti (rození a výchova) lidských generací.

V současných otevřených a demokratických společnostech veřejná moc nesmí institucionalizovat fakticky existující soužití takovým způsobem, že by jim přiznávala podobný statut, jaký přísluší manželství a rodině. Rozhodně je nesmí zrovnoprávnovat s rodinou založenou na manželství. Jednalo by se o svévolné použití moci, které by nesloužilo společnému dobru, poněvadž původní povaha manželství a rodiny absolutním a rozhodným způsobem předchází a převyšuje svrchovanou moc státu. Klidný pohled oproštěný od svévole a demagogie vede k tomu, aby se uvnitř jednotlivých politických uskupení velmi vážně uvažovalo o esenciálních odlišnostech mezi životodárným a nezbytným přínosem ke společnému dobru, jaký skýtá rodina založená na manželství a jaký skýtají fakticky existující soužití zakládající se pouze na citové náklonnosti. Domněnka, že životodárné funkce rodinného společenství zakotveného v instituci trvalého a monogamního manželství by mohly být plně, stabilně a trvale zajištěny soužitími, která se zakládají výhradně na citové náklonnosti, se nezdá být rozumově podložená. Rodinu založenou na manželství je nutno, s ohledem na velkoryse pojímanou budoucnost a v obecném zájmu společnosti, citlivě chránit a podporovat, protože představuje základní předpoklad existence a stability společnosti i míru.

10. Rovnost před zákonem musí respektovat pravidlo spravedlnosti, které požaduje, aby se jednalo s tím, co je stejné, jako se stejným, a s tím, co je odlišné, jako s odlišným, a tak aby se každému dostalo toho, co mu podle spravedlnosti patří. Tento princip spravedlnosti by byl porušen, kdyby se s fakticky existujícími soužitími jednalo právně podobným nebo stejným způsobem, jaký je vyhrazen rodinám založeným na manželství. Jestliže rodina založená na manželství a fakticky existující soužití nejsou ani podobné, ani shodné v tom, jaké jsou jejich povinnosti, funkce a přínosy vzhledem ke společnosti, nemohou mít rovněž podobný nebo shodný právní statut.

Argumentace, kterou uvádějí ti, kdo usilují o uznání fakticky existujících soužití (tedy „nediskriminovat“), s sebou nese skutečnou diskriminaci rodiny založené na manželství, která by tak byla postavena na stejnou rovinu se všemi ostatními způsoby soužití bez zřetele na existenci závazku vzájemné věrnosti a plození a výchovy potomstva. Současná tendence některých politických uskupení k diskriminaci rodiny tím, že přiznávají fakticky existujícím soužitím podobný nebo rovnocenný institucionální statut, jaký přísluší manželství a rodině, nebo je dokonce zrovnoprávňují, je znamením značného úpadku mravního vědomí společnosti, výrazem „slabého myšlení“ vzhledem ke společnému dobru, pokud se ovšem nejedná o skutečný ideologický diktát vlivných nátlakových skupin.

11. Co se týče principů, je třeba brát vážně na vědomí odlišnost mezi veřejnými a soukromými zájmy. V prvním případě platí, že společnost a nositelé veřejné moci mají povinnost chránit a podporovat veřejné zájmy. V druhém případě má stát pouze povinnost zaručovat svobodu. Kde se jedná o veřejný zájem, tam má zasahovat veřejné právo. To, co spadá mezi soukromé zájmy, je zase nutno ponechat v soukromé oblasti. Manželství a rodina jsou záležitostmi veřejného zájmu a představují základní buňku společnosti a státu, a jako takové je nutno je uznávat a chránit. Dvě osoby nebo více osob se mohou rozhodnout ke společnému životu, a to jak na bázi pohlavních relací, tak bez nich, takové soužití nebo společné bydlení však ještě nepředstavuje veřejný zájem. Veřejná moc se může zdržovat toho, aby zasahovala do takových rozhodnutí, která mají soukromý charakter. Fakticky existující soužití jsou důsledkem soukromého chování a na této soukromé rovině by také měla zůstat. Jejich veřejné uznání a jejich zrovnoprávnění s manželstvím

spolu s následným povýšením soukromých zájmů na úroveň zájmů veřejných by byly škodlivé pro rodinu založenou na manželství. V manželství mezi sebou muž a žena uzavírají smlouvu na celý život, která svou vlastní povahou směřuje k dobru manželů, k plození a výchově potomstva. V manželství, na rozdíl od fakticky existujících soužití, na sebe lidé veřejně a předepsanou formou berou závazky a odpovědnost, které mají nemalý společenský význam. Tyto závazky a tato odpovědnost jsou právně vymahatelné.

Fakticky existující soužití a manželský svazek

12. Pozitivní hodnocení fakticky existujících soužití je rovněž subjektivní záležitostí. Před námi stojí konkrétní osoby se svou vlastní představou o životě, se svým vlastním zaměřením, stručně řečeno: se svým vlastním životním „příběhem“. Musíme mít na zřeteli existenciální skutečnost svobodného rozhodování jednotlivce i důstojnost osob, které mohou chybovat. V případě fakticky existujícího soužití se však nárok na veřejné uznání netýká pouze oblasti svobody jednotlivce. Je tedy vhodné zabývat se tímto problémem z hlediska společenské etiky: lidský jedinec je osobou, a proto je také společenským tvorem. Člověk není méně společenským tvorem než tvorem vybaveným rozumem.⁹

Osoby se mohou setkávat při dialogu na bázi společně uznávaných hodnot i na bázi toho, co se týká společného dobra. V této oblasti nemůže existovat jiná univerzální perspektiva a jiné všeobecné kritérium než pravda o lidském dobru. To je také objektivní, transcendentní a pro všechny stejná pravda. Dosažení této pravdy a setrvání v ní představuje podmínku pravé osobní svobody a zralosti, pravý cíl uspořádaného a plodného společenského soužití. Pozornost obrácená výlučně vůči subjektu a jedinci, vůči jeho záměrům a volbám a to bez sebemenšího ohledu na jejich společenskou a objektivní dimenzi zaměřenou na společné dobro, to vše představuje důsledek svévolného a nepřijatelného individualismu, který je slepý vůči objektivním hodnotám, přičí se důstojnosti lidské osoby a je škodlivý vzhledem k uspořádání společnosti. „Je tedy třeba podněcovat takovou reflexi, která by pomáhala nejen věřícím, ale také všem lidem dobré vůle, aby znovu odhalovali pravou hodnotu manželství a rodiny. V *Katechismu katolické církve*

---

⁹ ARISTOTELES, *Politika*, I,9–10 (Bk 1253a).

čteme: *Rodina je základní buňkou života společnosti. Je to přirozená společnost, v níž jsou muž i žena povoláni k tomu, aby se sobě navzájem dávali v lásce a v daru života. Autorita, stálost a prožívání vztahů v lůně rodiny tvoří základ svobody, bezpečnosti a bratrství v rámci společnosti.*¹⁰ Ke znovuodhalení rodiny může rozum dojít tak, že bude naslouchat mravnímu zákonu, který je vepsán do srdce člověka. Rodina, *jakožto společenství založené na lásce a ožívované láskou,*¹¹ čerpá svoji sílu z neodvolatelného svazku lásky, s nímž se muž a žena vzájemně darují jeden druhému, a tak se stávají Božími spolupracovníky.¹²

Druhý vatikánský koncil tvrdí, že takzvaná volná láska („*amore sic dicto libero*“)¹³ je pro manželství čímsi rozkladným a ničivým, protože v této takzvané volné lásce chybí konstitutivní prvek lásky manželské, která se zakládá na neodvolatelném manželském souhlasu, jímž se manželé darují vzájemně jeden druhému a zároveň jeden druhého přijímají, a tak dávají vzniknout právnímu poutu a svazku, který má veřejný a právní charakter. To, co koncil nazývá „volnou“ lásku a co klade do protikladu s pravou manželskou láskou, bylo tehdy – a je i dnes – kořenem, z něhož vzcházejí fakticky existující soužití. Z toho pak následně a s rychlostí, s níž dnes dochází k sociálně kulturním proměnám, vzešel současný záměr udělit určitý veřejný statut těmto fakticky existujícím soužitím.

13. Stejně jako každým jiným lidským problémem tak i problematikou fakticky existujících soužití je nutno se zabývat z hlediska rozumu, přesněji řečeno z hlediska tak zvané „*recta ratio*“.¹⁴ Tímto výrazem

---

¹⁰ *Katechismus katolické církve* č. 2207: Zvon, Praha 1995.

¹¹ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 18: Zvon, Praha 1992.

¹² Srov. JAN PAVEL II., *Allocuzione durante l'Udienza generale del 1-12-1999 (Promluva během generální audience ze dne 1. 12. 1999)*.

¹³ Srov. *Gaudium et spes* č. 47: Zvon, Praha 1995.

¹⁴ „... bez ohledu na myšlenkové proudy existuje souhrn poznatků, v nichž je možno zahlédnout jakési duchovní dědictví lidstva. Jako bychom stáli před jistou *implicitní filozofií*, jejíž principy zná každý člověk, i když jen obecně a neuvědoměle. Tyto poznatky, právě proto, že je sdílí téměř všichni, mají být společným bodem, kde se sbíhají různé filozofické školy. Když rozum dokáže postihnout a formulovat první všeobecné zásady života a správně z nich odvozovat příslušné důsledky logického a deontologického řádu, pak se může mluvit o zdravém rozumu (*recta ratio*) neboli o „*orthos logos*“, jak jej nazývali antičtí myslitelé.“ JAN PAVEL II., *Fides et ratio* č. 4: Zvon, Praha 1999.

z klasické etiky se chce poukázat na to, že pohled na skutečnost a její rozumové hodnocení musí být objektivní, osvobozené od jakékoli podmíněnosti neuspořádanou emotivitou, od slabosti tváří v tvář svízelným situacím, které vzbuzují povrchní soucit, od eventuálních ideologických předsudků, od společenských nebo kulturních tlaků, od nátlaku různých uskupení či politických stran. Křesťan má jistě takové pojetí manželství a rodiny, jehož antropologický a teologický základ se opírá o pravdu, která harmonickým způsobem vychází z Písma svatého, z posvátné tradice a církevního magisteria.¹⁵ Světlo víry učí, že skutečnost svátosti manželství není čímsi pouze následným nebo vnějším, na způsob jakéhosi svátostného „přídavku“, který by byl čímsi vnějším vzhledem k lásce mezi manžely, nýbrž naopak že Kristus přijímá přirozenou realitu manželské lásky jako znamení a prostředek spásy v řádu Nové smlouvy. Východiskem přístupu k problematice fakticky existujících soužití tedy může a musí být již zmíněná „recta ratio“. Nejedná se tedy tolik o otázku víry, jako spíše o otázku racionality. Tendence stavět v tomto ohledu proti sobě konfesní „katolické myšlení“ a „laické myšlení“ je chybou.¹⁶

---

¹⁵ Srov. *Dei verbum* č. 10: Zvon, Praha 1995.

¹⁶ „Vztah mezi vírou a filozofií naráží v hlásání ukřižovaného a vzkříšeného Krista na skálu, na níž může ztroskotat, ale za níž se může otevřít nekonečný oceán pravdy. Zde se jasně ukazuje hranice mezi rozumem a vírou, ale je tu také jasně patrné místo, kde se rozum a víra mohou setkat.“ JAN PAVEL II., *Fides et ratio* č. 23: Zvon, Praha 1999.

„Evangelium života se netýká pouze křesťanů; je určeno všem. Otázka života, jeho ochrany a rozvoje není pouze privilegiem křesťanů.“ JAN PAVEL II., *Evangelium vitae* č. 101: Zvon, Praha 1995.

III. Fakticky existující soužití ve společenském kontextu

Sociální a politický rozměr problému zrovnoprávnění

14. Výše zmíněné radikální kulturní vlivy (jako například „gender“ ideologie“, o níž jsme hovořili výše) mají za následek úpadek rodiny jako instituce. „Přímý útok na instituci rodiny, který se odehrává jak na kulturní rovině, tak v oblasti politiky, zákonodárství a administrativy je znepokojivý. ... Je zcela zřejmá tendence k zrovnoprávnění jiných forem soužití s rodinou, přičemž se obcházejí základní pravidla etického a antropologického řádu.“¹⁷ Právě proto je primárním úkolem definovat vlastní totožnost rodiny. Tato identita obsahuje trvalost vztahu mezi mužem a ženou, který je nahlížen jako hodnota i jako povinnost a který nachází své vyjádření a stvrzení v záměru plodit a vychovávat potomstvo ku prospěchu celé společnosti. Manželská a rodinná stabilita se nezakládá jedinečně na dobré vůli jednotlivců, nýbrž na sebe bere také institucionální podobu díky tomu, že stát veřejně uznává svobodné rozhodnutí osob k manželskému životu. Uznání, ochrana a podpora této stability odpovídá obecnému zájmu a zejména zájmu těch nejslabších, tedy dětí.

15. Dalším nebezpečím, které hrozí při zkoumání společenských implikací otázky, jíž se zabýváme, je banalizování celé problematiky. Někteří lidé se domnívají, že uznání a zrovnoprávnění fakticky existujících soužití by nemělo vzbuzovat přílišné znepokojování, poněvadž jejich počet je relativně nízký. V tomto případě by ale člověk měl dospět k právě opačnému řešení. Uvedené kvantitativní hodnocení by naopak mělo uvádět v pochybnost ty, kdo by chtěli klást problematiku fakticky existujících soužití mezi otázky prvořadého významu. Tím spíše, že velmi závažné problematice (současnosti i budoucnosti) ochrany manželství a rodiny se věnuje stěží postačující pozornost. Bylo by třeba takové politiky, která by byla problematice manželství a rodiny přizpůsobena a která by měla skutečný společenský význam. Nekritické vyzdvihování individuální svobody rozhodování, a to bez jakéhokoli ohledu na řád společensky významných hodnot, sleduje zásadně indivi-

---

¹⁷ JAN PAVEL II., Allocuzione al Forum delle Associazioni Cattoliche d'Italia, 27-6-1998 (*Promluva před fórem italských katolických sdružení* ze dne 27. 6. 1998).

dualistickou a soukromou koncepci manželství, která vůbec nevnímá jeho společenskou a objektivní dimenzi. Nesmíme zapomínat na to, že plození potomstva představuje „genetický“ princip samotné společnosti a že výchova dětí je prvořadým místem předávání a pěstování společenských vazeb. Rodina tedy představuje zásadní jádro strukturálního uskupení společnosti.

Uznání a zrovnoprávnění fakticky existujících soužití znamená diskriminaci manželství

16. Udělením veřejného uznání fakticky existujícím soužitím se vytváří asymetrický právní rámec: zatímco společnost na sebe bere závazky vzhledem k spolužijícím, tito na sebe vůči společnosti neberou takové závazky, jaké vyplývají z manželského svazku. Zrovnoprávnění uvedenou situaci ještě vyostřuje, protože upřednostňuje fakticky existující soužití vzhledem k manželství a zprošťuje tato soužití podstatných závazků vůči společnosti. Takovým způsobem je přijímáno paradoxní oddělování, které se pak projevuje znevýhodňováním manželství. Pokud se jedná o současné zákonodárné návrhy ohledně zrovnoprávnění fakticky existujících soužití, včetně homosexuálních, vzhledem k rodině (je vhodné uvědomit si, že právní uznání fakticky existujících soužití je prvním krokem na cestě k jejich zrovnoprávnění), je třeba poslancům připomenout, že mají velmi vážnou povinnost postavit se proti těmto návrhům, poněvadž „zákonodárci a obzvláštním způsobem katoličtí poslanci by neměli podporovat takovéto zákony svým hlasem, protože se přiči společnému dobru a pravdě o člověku, a tak se jedná o vskutku nespravedlivé zákony“.¹⁸ Takovéto legislativní iniciativy se neshodují s přirozeným zákonem, a proto jsou v rozporu s důstojností zákona. Jak tvrdí Augustín: „*Non videtur esse lex, quae iusta non fuerit*“ („Nezdá se být zákonem to, co by nebylo spravedlivé“).¹⁹ Je nutno uznat určitý nejhlubší základ právního uspořádání.²⁰ Pochopitelně se nejedná o snahu

¹⁸ PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Dichiarazione sulla Risoluzione del Parlamento Europeo che equipara la famiglia alle unioni di fatto* ze dne 17. 3. 2000 (Prohlášení ohledně rezoluce Evropského parlamentu, která zrovnoprávňuje fakticky existující soužití).

¹⁹ SVATÝ AUGUSTIN, *De libero arbitrio*, I, 5, 11.

²⁰ „Společenský život a jeho právní uspořádání musí mít hlavní základ. Pokud kromě občanských zákonů neexistují žádné jiné zákony, pak musíme připustit, že

vnutit přesně vymezený „model“ jednání celé společnosti, nýbrž jde o to, aby v zákonném uspořádání bylo uznán nenahraditelný přínos, který pro společné dobro znamená rodina založená na manželství. Tam, kde je v krizi rodina, ocitá se v těžkostech i lidská společnost.

17. Rodina má právo na to, aby ji společnost chránila a podporovala, jak to uznávají četné v současné době platné ústavy v celém světě.²¹

---

jakákoli hodnota, tedy dokonce i ty hodnoty, za něž lidé bojovali a kvůli nimž učinili nesnadné kroky na cestě při dlouhém usilování o svobodu, že tedy to vše může být smazáno prostou většinou hlasů. Ti, kdo kritizují přirozený zákon, nesmějí zavírat oči před touto hrozbou. Když zákonodárci hlasují pro určité zákony, které stojí v protikladu k základním požadavkům společného dobra, pak musejí brát zřetel na všechny důsledky svého jednání, jež může posouvat společnost nebezpečným směrem.“ *Discorso del Card. A. Sodano al Secondo incontro di politici e legislatori d'Europa, organizzato dal Pontificio Consiglio per la Famiglia, 22–24 ottobre 1998 (KARD. SODANO, Projev na druhém setkání evropských politiků a zákonodárců, organizovaném Papežskou radou pro rodinu ve dnech 22.–24. 10. 1998).*

²¹ Například v Evropě: Německá ústava: „Manželství a rodině přísluší obzvláštní ochrana v uspořádání státu“ (čl. 6); španělská ústava: „Veřejná moc zajišťuje sociální, ekonomickou a právní ochranu rodiny“ (čl. 39); irská ústava: „Stát uznává rodinu jako primární přirozené seskupení, které je pro společnost zásadní jakožto mravní instituce vybavená nezadatelnými a nezměnitelnými právy, jež předcházejí a přesahují jakékoli pozitivní právo. Z tohoto důvodu se stát zavazuje chránit uspořádání a autoritu rodiny jakožto nezbytný základ společenského řádu a jako nezbytný prvek blaha národa a státu“ (čl. 41); italská ústava: „Republika uznává práva rodiny jakožto přirozené společnosti založené na manželství“ (čl. 29); polská ústava: „V Polské republice je nutno chránit a podporovat manželství, tedy svazek jednoho muže a jedné ženy, stejně jako rodinu i otcovství a mateřství“ (čl. 18); portugalská ústava: „Rodina jakožto základní prvek společnosti má právo na ochranu ze strany státu a na takové podmínky, které by umožňovaly osobní realizaci jejích členů“ (čl. 67). Velmi podobné formulace nalézáme rovněž v ústavách zbytku světa: Argentinská ústava: „... zákon stanoví ... celkovou ochranu rodiny“ (čl. 14); brazilská ústava: „Rodina jakožto základ společnosti je obzvláštním předmětem ochrany ze strany státu“ (čl. 226); chilská ústava: „Rodina je základním kamenem společnosti ... Povinností státu je ... zajistit ochranu obyvatelstvu a rodině ...“ (čl. 1); ústava Čínské lidové republiky: „Stát chrání manželství, rodinu, mateřství a děti“ (čl. 49); kolumbijská ústava: „Stát uznává bez jakékoli diskriminace nezadatelná práva osoby a ochraňuje rodinu jakožto základní instituci lidské společnosti“ (čl. 5); jihokorejská ústava: „Manželství a rodinný život se zakládají na důstojnosti jedince a na rovnosti mezi pohlavími. Stát poskytne všechny prostředky k tomu, aby bylo dosaženo tohoto cíle“ (čl. 36); filipínská ústava: „Stát uznává filipínskou rodinu jako základ národa. Z tohoto důvodu je nutno intenzivně podporovat její solidaritu, její

Jedná se o spravedlivé uznání zásadní role, již rodina založená na manželství hraje ve společnosti. Tomuto původnímu právu rodiny odpovídají ze strany lidské společnosti povinnosti nejen mravní, ale také občanské. Právo rodiny založené na manželství na ochranu ze strany společnosti a státu, musí být zakotveno v zákoně. Jedná se o záležitost týkající se společného dobra. Na základě své jasné argumentace svatý Tomáš Akvinský odmítá mínění, že mravní zákon a občanský zákon by mohly být ve vzájemném protikladu: oba zákony se sice vzájemně liší, ale nestojí proti sobě; odlišují se, ale neoddelují se; nejsou totožné, ani nestojí vzájemně v opozici.²² Jak tvrdí Jan Pavel II.: „Je důležité, aby ti, kdo jsou povoláni k rozhodování o osudech národů, uznávali a potvrzovali instituci manželství. Manželství náleží specifický právní statut, který uznává povinnosti a práva manželů, a to jak jednoho manžela vůči druhému, tak vzhledem k potomkům. Rodina, která zajišťuje trvání společnosti, hraje ve společnosti prvořadou úlohu. Rodina podporuje společenskou výchovu mladých lidí a přispívá k zabraňování násilnostem předáváním hodnot, jako i zkušeností bratrství a solidarity, která umožňuje každodenní život. Při hledání legitimních řešení problémů moderní společnosti ji proto nelze postavit na stejnou rovinu jako prostá sdružení nebo soužití. Tato sdružení a soužití zase nemohou být vybavována těmi speciálními právy, která jsou výlučně spjata s ochranou manželských závazků a rodiny založené na manželství jakožto společenství života a vzájemné stabilní lásky otevřeného životu, což je plodem totálního a věrného sebedarování mezi manžely.“²³

18. Zodpovědní politici si musejí uvědomit závažnost dané problematiky. Na Západě se na současném politické scéně při řešení konkré-

---

aktivitu a její úplný rozvoj. Manželství je nedotknutelnou společenskou institucí, je základem rodiny a musí být chráněno státem“ (čl. 15); mexická ústava: „... Zákon ... bude ochraňovat uspořádání a rozvoj rodiny ...“ (čl. 4); peruánská ústava: „Společnost a stát ... ochraňují rovněž rodinu a podporují manželství, uznávají je za přirozené instituce, které tvoří základ společnosti“ (čl. 4); rwandská ústava: „Rodina jakožto přirozený základ rwandského lidu bude chráněna státem“ (čl. 24).

²² „Každý zákon stanovený lidmi má natolik hodnotu zákona, nakolik vyplývá z přirozeného zákona. Jestliže se v něčem staví proti přirozenému zákonu, nejedná se už o zákon, nýbrž o porušení zákona.“ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *S.Th.*, I-II, q. 95, a. 2.

²³ JAN PAVEL II., *Discorso al Secondo Incontro di Politici e Legislatori d'Europa organizzato dal Pontificio Consiglio per la Famiglia, 23-10-1998 (Proslov k druhému setkání evropských zákonodárců a politiků, organizovanému Papežskou radou pro rodinu, dne 23. 10. 1998).*

ních otázek relativně často projevuje tendence upřednostňovat pragmatické aspekty a tak zvanou „politiku rovnováhy“. Obchází se diskuse o základních principech, která by ohrozila s obtížemi vytvořené křehké kompromisy mezi stranami a koalicemi. Neměly by ale takové politicky rovnovážné dohody být založeny spíše na jasnosti principů, respektu k zásadním hodnotám, na zřejmosti základních předpokladů? „Neexistuje-li žádná konečná pravda, která řídí politické jednání a dává mu orientaci, lze ideje a přesvědčení snadno zneužít pro mocenské účely. Jak dokazuje historie, demokracie bez hodnot se snadno mění v otevřenou nebo skrytou totalitu.“²⁴ Zákonodárná role odpovídá roli politické. Je tedy na politických představitelích, aby bděli (a to nejen na rovině principů, ale také na rovině jejich aplikací) a nepřipustili pošlapávání poměru mezi morálkou a občanskými zákony, které by mělo závažné důsledky nyní i v budoucnu, a zároveň aby se zasazovali za výchovnou a kulturní hodnotu právního uspořádání.²⁵ Nejúčinnější způsob jak ochraňovat veřejné zájmy nespočívá v demagogických ústupcích nátlakovým skupinám, které se snaží o podporu fakticky existujících soužití, nýbrž spočívá v energické a systematické podpoře organické politiky pro rodinu, která pokládá rodinu založenou na manželství za jádro a hnací sílu sociální politiky a která zajišťuje široké spektrum práv rodiny.²⁶ Této otázce věnoval Svátý stolec prostor

---

²⁴ JAN PAVEL II., *Centesimus annus* č. 46: Zvon, Praha 1991.

²⁵ „Jakožto odpovědní politici a zákonodárci, kteří chtějí být věrní Obecné deklaraci, se zavazujeme podporovat a chránit práva rodiny založené na manželství mezi mužem a ženou. To je nutno činit na všech úrovních, tedy místní, regionální, národní i mezinárodní. Pouze tímto způsobem budeme moci opravdu sloužit společnému dobru, a to jak na národní úrovni, tak na úrovni mezinárodní.“ *Conclusioni del Secondo Incontro di politici e legislatori d'Europa*, 4.1. (*Závěry Druhého setkání evropských politiků a zákonodárců*, čl. 4.1).

²⁶ „Rodina je ústřední záležitostí a jádrem společenského života. Sahrává jistě také velmi důležitou ekonomickou roli, již nelze opomíjet, protože představuje velký lidský kapitál, nicméně poslání rodiny v sobě zahrnuje mnoho dalších úloh. Jedná se v první řadě o přirozenou společnost života, o komunitu založenou na manželství, což znamená, že představuje vyšší stupeň sounáležitosti než jakákoli jiné společenské uskupení.“ *Conclusioni del Secondo Incontro di politici e legislatori d'Europa (Závěrečná deklarace III. setkání amerických politiků a zákonodárců*, Buenos Aires, konané ve dnech 3.–5. 8. 1999, č. 7.).

v *Chartě práv rodiny*.²⁷ Zde se Svatý stolec staví proti výhradně asistencialistickému pojmání úlohy státu.

Antropologické základy rozdílu mezi manželstvím a fakticky existujícími soužitími

19. Manželství se tedy zakládá na některých přesně definovaných antropologických předpokladech, které ho odlišují od ostatních typů soužití a které překračují rovinu konkrétního jednání, rovinu pouze toho, co je „faktické“, a které zároveň manželství zakotvují v osobním bytí ženy a muže.

Mezi předpoklady tohoto druhu nalézáme: rovnost mezi mužem a ženou, protože „oba dva jsou lidskými osobami“²⁸ (byť každý z nich jiným způsobem); vzájemně se doplňující charakteristiky obou pohlaví,²⁹ z něhož vzhází přirozená vzájemná náklonnost a vede muže a ženu k plození potomstva; možnost lásky jednoho vůči druhému právě proto, že je pohlavně odlišný a jeden druhého doplňuje, takže „tato láska se jedinečně vyjadřuje a dovršuje v úkonu, který je manželství vlastní“³⁰; možnost příslušející svobodě, která může utvořit stabilní a definitivní vztah podle toho, co vyžaduje spravedlnost³¹; konečně společenskou podmíněnost manželství a rodiny, jež je prvním místem výchovy a vstupní branou do společnosti skrze příbuzenské vztahy, které přispívají k utváření identity lidské osoby.³²

20. Jestliže je akceptována možnost specifické lásky mezi mužem a ženou, je zřejmé, že tato láska svou vlastní povahou tíhne k určité intimitě a výlučnosti, k plození potomstva a k utváření určitého společného životního zaměření. Když člověk chce právě toto – až do míry, že druhému dává právo, aby totéž vyžadoval od něho, pak lze hovořit o pravém vzájemném sebedarování mezi mužem a ženou, což

---

²⁷ Srov. *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)*, Preambule.

²⁸ JAN PAVEL II., *Gratissimam sane* (list rodinám) č. 8.

²⁹ Srov. *Katechismus katolické církve* č. 2333: Zvon, Praha 1995; *Gratissimam sane* (list rodinám) č. 8.

³⁰ *Gaudium et spes* č. 49: Zvon, Praha 1995.

³¹ Srov. *Katechismus katolické církve* č. 2332: Zvon, Praha 1995. JAN PAVEL II., *Discorso al Tribunale della Rota Romana (Proslov před Tribinálem římské rot)*, ze dne 21. 1. 1999.

³² Srov. JAN PAVEL II., *Gratissimam sane* (list rodinám) č. 7–8.

vytváří manželské společenství. V manželském společenství existuje vzájemné darování a přijímání lidské osoby. „Manželská láska totiž není ani pouze citem, ani především citem. Je to ve své podstatě závazek vůči druhé osobě, závazek, který na sebe člověk bere specifickým úkonem vůle. Právě toto činí z lásky manželskou lásku. Jednou darovaný a přijatý závazek se díky souhlasu (konsensu) stane manželskou láskou, která nikdy tento svůj charakter neztrácí.“³³ Toto se podle západní křesťanské tradice nazývá manželstvím.

21. Jedná se tudíž o společný a trvalý záměr, který se rodí z dobrovolného a úplného darování plodné manželské lásky a který se stává podle spravedlnosti čímsi povinným. Rozměr spravedlnosti je s manželstvím, které je původní společenskou institucí (sama společnost z ní odvozuje svůj původ), vnitřně spjat: „... poté, co si vzájemně svobodně zvolili partnera, mají svobodu uzavřít manželství, avšak v okamžiku, kdy vykonají tento úkon, dávají vzniknout takovému osobnímu stavu, v němž se láska stává čímsi povinným a čímsi, co má rovněž právní platnost.“³⁴ Mohou existovat i jiné způsoby, jak prožívat sexualitu (třeba i takové, které jsou proti přirozeným sklonům); jiné formy společného soužití, které se zakládají nebo nezakládají na pohlavní rozdílnosti partnerů; jiné způsoby jak přivádět na svět potomstvo. Avšak rodina založená na manželství se odlišuje tím, že je jedinou institucí, která má všechny uvedené vlastnosti, a to od svého počátku a současně.

22. Je tedy nezbytné podtrhnout závažnost a nezastupitelný charakter některých antropologických principů vztahujících se k relaci mezi mužem a ženou. Jedná se o principy, které jsou zásadní pro lidské soužití a ještě zásadnější pro ochranu důstojnosti lidské osoby. Ústředním bodem a podstatným prvkem těchto principů je manželská láska mezi dvěma osobami, které se těší téže důstojnosti, vzájemně se však liší a doplňují svou pohlavností. V sázce je manželství jakožto přirozená lidská skutečnost, jde tu o dobro celé lidské společnosti. „Jak všichni vědí, dnes se nediskutuje pouze o vlastnostech manželství a o jeho finalitách, ale o hodnotě a užitečnosti této instituce. I když

---

³³ JAN PAVEL II., *Discorso al Tribunale della Rota Romana*(Proslov před Tribinálem římské roty) ze dne 21. 1. 1999.

³⁴ *Tamtéž.*

vyloučíme nesprávná zobecňování, nelze přehlížet, že vzrůstá počet prostých fakticky existujících soužití (srov. *Familiaris consortio*, č. 18), ani že existují nátlakové kampaně, které mívají k tomu, aby důstojnost manželství byla připisována soužitím i mezi osobami téhož pohlaví.³⁵

Jedná se o zásadní princip: když se má jednat o pravou a svobodnou manželskou lásku, tato láska musí být proměněna v lásku povinovanou ve spravedlnosti, a to prostřednictvím svobodného úkonu, jímž je manželský souhlas. „Ve světle těchto principů lze porozumět základní odlišnosti mezi prostým fakticky existujícím soužitím (které si rovněž nárokuje, že má původ v lásce) a manželstvím, v němž se láska proměňuje v závazek nejen mravní, ale přísně vzato také právní. Závazek, který na sebe manželé vzájemně berou, rozvíjí účinnost té lásky, z níž se rodí. Tuto lásku činí trvalou, a to ve prospěch druhého manžela, potomstva i samotné lidské společnosti.“³⁶

Manželství, na němž se zakládá rodina, není „způsob, jak prožívat sexualitu ve dvojici“. Pokud by tomu tak bylo, jednalo by se pouze o jednu z možných modalit.³⁷ Nejedná se ani o prostý výraz na pouhém citu postavené lásky mezi dvěma osobami. Tato charakteristika přísluší lásce obecně v rámci přátelství. Manželství je něco víc: je to spojení mezi mužem a ženou v úplnosti jejich bytí mužem a ženou. Jestliže toto spojení může vzniknout pouze skrze *svobodný* úkon vůle mezi smluvními stranami, pak je jeho specifický obsah podmíněn strukturou bytí člověka, muže a ženy, jedná se tedy o vzájemné sebedarování a předávání života. Toto sebedarování v rozměru vzájemného doplňování muže a ženy spolu se závazkem patřit jeden druhému se podle spravedlnosti nazývá manželstvím a činí ze smluvních stran manžely: „Manželské společenství má kořeny v přirozeném doplňování se muže

---

³⁵ *Tamtéž.*

³⁶ *Tamtéž.*

³⁷ „Manželství je podmíněno právním rámcem, který podporuje stabilitu rodiny a umožňuje příchod nových pokolení. Nejedná se o prostou dohodu nebo o soukromou záležitost, nýbrž jde o základní strukturu společnosti, které zaručují její soudržnost.“ *Dichiarazione finale del III Incontro di politici e legislatori d'America (Deklarace trvalé rady Francouzské biskupské konference v záležitosti návrhu zákona „společenská smlouva solidarity“*, ze dne 17. 9. 1998 Buenos Aires).

a ženy a je živeno osobní vůlí manželů sdílet se o celý svůj život, o to, co mají, i o to, co jsou. Proto je takové společenství plodem a znamením hluboce lidské potřeby."³⁸

Vzrůstající obtíže zrovnoprávnění mezi manželstvím a homosexuálními relacemi

23. Ve světle pravdy o manželské lásce lze hlouběji porozumět tomu, jak závažné důsledky pro společnost by mělo zrovnoprávnění homosexuálních relací: „Ukazuje se rovněž, jak nevhodný je požadavek toho, aby se na relace mezi osobami téhož pohlaví pohlíželo jako na manželství. Proti tomu se staví zejména objektivní nemožnost plodnosti takového soužití ve smyslu předávání života, jak je to podle Božeho záměru vloženo do lidského bytí. Další překážkou je chybějící předpoklad interpersonální komplementarity mezi mužem a ženou, jak ji chtěl Stvořitel, a to jak na rovině tělesné a biologické, tak na rovině výlučně psychické."³⁹ Manželství nelze redukovat na podobnou úroveň jako homosexuální vztah. To odporuje obecnému mínění.⁴⁰ Morální a právní důsledky požadavku, aby bylo na homosexuální poměry pohlíženo jako na fakticky existující soužití mezi mužem a ženou, by byly velmi závažné.⁴¹ „Fakticky existující soužití mezi homosexuály představují politováníhodné převrácení toho, co by mělo být společenstvím života

---

³⁸ JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 19: Zvon, Praha 1992.

³⁹ JAN PAVEL II., Discorso al Tribunale della Rota Romana ze dne 21. 1. 1999.

⁴⁰ „Neexistuje rovnost mezi poměrem dvou osob téhož pohlaví a vztahem mezi mužem a ženou. Pouze muž a žena vytvářejí pár, který obsahuje pohlavní odlišnost. Pouze takový pár má manželskou dimenzi a umožňuje výkon otcovství a mateřství. Je zřejmé, že homosexualita není schopna to vše reprezentovat.“ *Dichiarazione del Consiglio Permanente della Conferenza Episcopale Francese a proposito della proposta di legge di „patto civile di solidarietà“, 17-9-1998 (Deklarace trvalé rady Francouzské biskupské konference v záležitosti návrhu zákona „společenská smlouva solidarity“, ze dne 17.9. 1998).*

⁴¹ Co se týče homosexuálních úkonů závažně porušujících samu vnitřní povahu mravního zákona, stavějící se do protikladu k přirozenému zákonu viz: *Katechismus katolické církve* č. 2357–2359; KONGREGACE PRU NAUKU VÍRY, *Persona umana*, instrukce ze dne 29. 12. 1975; PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Lidská sexualita: pravda a význam* č. 104: Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000.

mezi mužem a ženou ve vzájemném sebedarování."⁴² Ještě závažnější je nárok na to, aby taková soužití byla zrovnoprávněna s „legálním manželstvím“, jak po tom volají některé současné iniciativy.⁴³ Některé iniciativy se zaměřují na to, aby podle zákona bylo možné adoptovat děti v rámci homosexuálních poměrů, a tak připojují k celé záležitosti velmi nebezpečný prvek.⁴⁴ „Soužití dvou mužů nebo dvou žen nemůže představovat pravou rodinu. Ještě méně pak je možné to, aby taková soužití měla právo adoptovat děti, jimž chybí rodina."⁴⁵ Připomínat společenský přesah pravdy o manželské lásce vzhledem k homosexuálním poměrům a následně zdůrazňovat, že právní uznání nebo zrovnoprávnění homosexuálních poměrů s manželstvím by bylo velkou chybou, neznamená v žádném ohledu diskriminaci takových osob. Samo společné dobro vyžaduje, aby zákony uznávaly, podporovaly a ochraňovaly manželství jako základ rodiny, která by v opačném případě byla vážně poškozována.⁴⁶

---

⁴² JAN PAVEL II., *Discorso ai partecipanti della XIV Assemblea Plenaria del Pontificio Consiglio per la Famiglia (Proslov k účastníkům XV. plenárního shromáždění Papežské rady pro rodinu)*. Srov. JAN PAVEL II., *Angelus*, ze dne 19. 6. 1994.

⁴³ PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Dichiarazione sulla Risoluzione del Parlamento Europeo che equipara la famiglia alle unioni di fatto (Deklarace o rezoluci Evropského parlamentu, která zrovnoprávňuje fakticky existující soužití rodině)* ze dne 17. 3. 2000.

⁴⁴ „Nemůžeme přehlížet, jak to přiznávají někteří zastánci takové legislativy, že takováto zákonná úprava představuje první krok k adopci dětí ze strany osob, které žijí v homosexuálním poměru. Bojíme se budoucnosti, zatímco cítíme žal nad tím, co se stalo v minulosti.“ *Dichiarazione del Presidente della Conferenza Episcopale Francese, dopo la promulgazione del „patto civile di solidarietà“, 13-10-1999 (Deklarace prezidenta Francouzské biskupské konference po promulgaci „společenské smlouvy solidarity“)*, ze dne 13. 10. 1999).

⁴⁵ JAN PAVEL II., *Angelus* ze dne 20. 2. 1994.

⁴⁶ Srov. *Nota della Commissione Permanente della Conferenza Episcopale Spagnola (24-6-1994) in occasione della Risoluzione dell'8 febbraio 1994 del Parlamento Europeo su uguaglianza di diritti di omosessuali e lesbiche. Nota trvalé komise Španělské biskupské konference u příležitosti rezoluce Evropského parlamentu ze dne 8. 2. 1994 ohledně rovnosti práv homosexuálů a lesbických žen*, ze dne 24. 6. 1994.

IV. Spravedlnost a sociální dobro rodiny

Rodina jakožto společenské dobro, jež je podle spravedlnosti třeba chránit

24. Manželství a rodina představují společenské dobro prvořadého významu. „Rodina představuje trvale nový rozměr dobra lidí. Z toho také vyplývá nová odpovědnost. Jedná se o odpovědnost pro specifické společné dobro, v němž je obsaženo dobro člověka, každého člena společenství rodiny. Je to bezesporu dobro náročné (*bonum arduum*), nicméně uchvacující.“⁴⁷ Je pravda, že ne všichni manželé a ne všechny rodiny rozvíjejí možné osobní a společenské dobro.⁴⁸ Je tedy na společnosti, aby zasáhla a umožnila takovým rodinám snazší přístup k nezbytným prostředkům, aby se tak usnadnil rozvoj těch hodnot, které jsou pro rodinu vlastní, poněvadž: „je opravdu třeba veškerého úsilí v tom směru, aby rodina byla uznána jako *prvořadá společnost* a v jistém slova smyslu také jako společnost „svrchovaná“! Její „svrchovanost“ je čímsi nezbytným pro dobro celé společnosti“.⁴⁹

Objektivní společenské hodnoty, které je třeba podporovat

25. Takto pojímané manželství a takto pojímaná rodina představují dobro pro celou společnost, protože chrání velmi vzácné dobro *pro samotné manžele*. Vždyť „rodina jakožto přirozená společnost existuje dříve nežli stát či jakákoli další komunita, a proto jí patří vlastní práva, která jsou nezczizitelná.“⁵⁰ Společenské postavení manžela s sebou nese určitý princip právní jistoty: stát se manželem patří na rovnu bytí – nikoli pouze na rovnu jednání – a tak důstojnost tohoto znamení nové osobní identity musí být čímsi veřejně uznávaným a dobro, které tato záležitost společnosti přináší, musí být nahlíženo s patřičnou úctou.⁵¹ Je evidentní, že dobré uspořádání společnosti je usnadněno, když manželství a rodina jsou tím, čím mají být, tedy stabilní skutečností.⁵²

⁴⁷ JAN PAVEL II., *Gratissimam sane* (list rodinám) č. 11.

⁴⁸ *Tamtéž* č. 14.

⁴⁹ *Tamtéž* č. 17.

⁵⁰ *Carta dei diritti della famiglia*, Preambolo, D *Charta práv rodiny*, preambule, D.

⁵¹ *Tamtéž*, preambule, čl. 6.

⁵² *Tamtéž*, preambule, B, I.

Úplnost mužova a ženina sebedarování v jejich potenciálním otcovství a manželství a spojení mezi rodiči a jejich potomky, které je rovněž čímsi výlučným a trvalým, vyjadřují bezmeznou důvěru, která je obohacím pro všechny.⁵³

26. Z jedné strany důstojnost lidské osoby vyžaduje, aby se narodila z rodičů spojených v manželství, tedy z intimního, oboustranného, trvalého a právně závazného spojení, jak je tomu mezi manžely. Jedná se tedy o dobro potomků. Takovýto původ je jediný, který reálně zaručuje princip totožnosti potomků, a to nejen z hlediska genetického či biologického, ale také z hlediska životopisného a historického.⁵⁴ Z druhé strany manželství vhodněji zaručuje citovou jistotu, hlubší sjednocenost a soustavnost procesu společenské integrace a výchovy. „Spojení mezi matkou a počatým dítětem a nezastupitelná úloha otce vyžadují, aby dítě bylo přijato v takové rodině, která by mu zaručovala – nakolik je to možné – přítomnost obou rodičů. Jejich specifický přínos rodině a skrze ni také lidské společnosti si zaslouhuje to nejvyšší ocenění.“⁵⁵ Konečně neporušená souvislost mezi manželstvím, otcovstvím – mateřstvím, příbuzenstvím (synovství, bratrství atd.) chrání společnost před mnoha vážnými problémy, které vznikají tehdy, když se harmonie mezi zmíněnými prvky narušuje a každý z nich působí nezávisle na těch ostatních.⁵⁶

27. Rovněž pro ostatní členy rodiny skutečnost manželského spojení představuje dobro. Vždyť v lůně rodiny stojící na manželském svazku nejenže jsou přijímány nové generace a učí se na společných úkolech, ale také starší generace (babičky a dědečkové) nalézají příležitost k tomu, aby ostatní obohacovaly. Mohou předávat své zkušenosti, znovu pociťovat, jak je platná jejich pomoc. Potvrzuje se tak jejich osobní důstojnost, protože jsou uznávány a přijímány pro sebe samé, a tak se účastní na mezigeneračním dialogu, který bývá plodný. „Rodina je místem, kde se střetávají různé generace a vzájemně si pomáhají při růstu v lidské moudrosti a v umění uvádět do souladu práva jednotlivců

---

⁵³ *Tamtéž*, preambule, C, G.

⁵⁴ JAN PAVEL II., *Gratissimam sane* (list adresovaný rodinám) č. 9–11.

⁵⁵ JAN PAVEL II., (*Proslov*) ze dne 26. 12. 1999.

⁵⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 21: Zvon, Praha 1992; JAN PAVEL II., *Gratissimam sane* (list adresovaný rodinám) č. 13–15.

s ostatními prvky společenského života."⁵⁷ Osoby třetího věku mohou hledět s důvěrou a jistotou do budoucnosti, protože vědí, že budou obklopeny těmi a že se o ně postarají ti, o něž po dlouhé roky samy pečovaly. Je dobře známo, že když rodina plní opravdu svou roli, pak kvalitu této péče – alespoň v určitém ohledu – nemohou nahradit instituce, které se nacházejí mimo rámec rodiny, byť jsou jinak velmi dobré a disponují tím nejmodernějším technickým vybavením.⁵⁸

28. Můžeme poukázat i na další dobra, která plynou *celé lidské společnosti* z manželského soužití, jež je zdrojem rodinného života. Jedná se například: o princip identifikace občana; o princip stability a o princip sjednocující funkce příbuzenstva, který představuje základ původních vztahů společenského života; o princip předávání kulturních hodnot a dober; o princip subsidiarity: vymizení rodiny by nutilo stát k tomu, aby ji nahrazoval v těch funkcích, které rodině přirozeně přísluší; o hospodářský princip, a to i v procedurální oblasti, poněvadž když se rodina rozpadne, stát musí zasahovat, aby přímo řešil ty problémy, které by měly zůstat v soukromé oblasti, což vše vyžaduje velké náklady jak v oblasti psychologické, tak ekonomické. Dále je vhodné připomenout, že „rodina je více než pouhou právní, sociální a ekonomickou jednotkou, ona je společenstvím lásky a solidarity, která je jedinečným způsobem uzpůsobena k předávání kulturních, etických, duchovních a náboženských hodnot, které jsou zásadní pro rozvoj společnosti a pro blaho jejích členů.“⁵⁹ Rozpad rodiny rozhodně nepřispívá k vzrůstu osobní svobody a činí jedince mnohem zranitelnějšími a bezbrannějšími vůči moci státu, který má z daného důvodu zapotřebí stále komplexnějších pravomocí, což vyžaduje mnoho prostředků.

Společnost a stát musejí chránit a podporovat rodinu založenou na manželství

29. Souhrnně vzato platí, že lidský, sociální a materiální rozvoj rodiny založené na manželství a právní ochrana těch prvků, které vytvá-

---

⁵⁷ *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)*, preambule, F. Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 21: Zvon, Praha 1992.

⁵⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Evangelium vitae* č. 91, 94: Zvon, Praha 1995.

⁵⁹ *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)*, preambule, E.

řejí její jednotu, představují dobro nejen pro jednotlivé členy rodiny, ale také pro strukturu a dobrou funkci meziosobních vztahů, vyváženost pravomocí, záruky svobod, výchovné záměry, totožnost občanů a rozdělení úloh mezi rozličné společenské instituce. „Rodina jakožto domácí církev je také povolána k tomu, aby hlásala, slavila a podporovala evangelium života.“⁶⁰ Je třeba nezapomínat na to, že krize rodiny byla z určitého hlediska a v některých aspektech jednou z příčin, které vedly k rozšiřování intervencí státu do soukromé sféry. Je také pravdou, že za určitých okolností a z jistého hlediska iniciativy zákonodárců vedly k těžkostem nebo dokonce k rozpadu manželství a rodin. „Zkušenost z různými kulturami v průběhu dějin ukázala, že pro společnost je čímisi nezbytným uznávat a chránit rodinu jako instituci [...]. Společnost a zejména stát a mezinárodní organizace musejí chránit rodinu politicky, ekonomicky, sociálně a právně. Tím vším mají přispívat k soudržnosti a stabilitě rodiny takovým způsobem, aby rodina mohla plnit svoje vlastní funkce.“⁶¹

Dnes jako nikdy předtím je pro rodinu i pro lidskou společnost důležité věnovat odpovídající pozornost těm problémům, kterým musí čelit rodina a manželství, zároveň je třeba plně respektovat svobodu. Za tímto účelem je třeba vytvořit zákony, který by ochraňovaly základní prvky rodiny a manželství bez toho, že by omezovaly svobodu volby. Tato ochrana se týká zejména práce žen, když se neshoduje s jejich manželskými a mateřskými úlohami.⁶² Jedná se i o tak zvanou „kulturu zaměřenou na úspěch“, která aktivně žijícím lidem plně neumožňuje, aby sladili své profesionální povinnosti s rodinným životem.⁶³ Dále jde o rozhodnutí mít děti. Toto rozhodnutí jsou manželé podle svého svědomí povinni učinit.⁶⁴ Rovněž jde o trvalý charakter manželství, o nějž manželské páry legitimně usilují,⁶⁵ o náboženskou svobodu a lidskou důstojnost i rovnoprávnost,⁶⁶ o svobodu volby ve věci výchovy

---

⁶⁰ JAN PAVEL II., *Evangelium vitae* č. 92: Zvon, Praha 1995.

⁶¹ *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)*, preambule, H-I.

⁶² Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 23–24: Zvon, Praha 1992.

⁶³ *Tamtéž* č. 25.

⁶⁴ *Tamtéž* č. 28–35; srov. *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)* č. 3.

⁶⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 20: Zvon, Praha 1992; *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)* č. 6.

⁶⁶ Srov. *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)* č. 2bc, 7.

vlastních dětí a o zásady uplatňované při této výchově,⁶⁷ o daňové zatížení i o další právní záležitosti (dědictví, bydlení), jedná se dále o legitimní autonomii rodiny, konečně jde o iniciativy rodiny na poli politiky, zejména když se jedná o otázky spojené s rodinou a jejím životem.⁶⁸ Z toho všeho vyplývá nezbytnost stanovit na sociální rovině přesné rozlišení mezi jevy, které se svou vlastní povahou odlišují jak ve svých právních aspektech, tak v tom, jaký přínos mají pro společné dobro. Podle tohoto rozlišení je pak nutné s nimi nakládat. „Veřejná autorita musí podporovat institucionální hodnotu manželství. Situace neoddaných párů nesmí být stavěna na stejnou úroveň, jaká přísluší zákonně uzavřenému manželství.“⁶⁹

---

⁶⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 36–41: Zvon, Praha 1992; *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)* č. 5; *Gratissimam sane* (list rodinám) č. 16. 1.

⁶⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 42–46: Zvon, Praha 1992; *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)* č. 8–12.

⁶⁹ Srov. *Carta dei Diritti della Famiglia (Charta práv rodiny)* č. 1c.

V. Křesťanské manželství a fakticky existující soužití

Křesťanské manželství a sociální pluralismus

30. Po řadu let církev klade novým způsobem důraz na důvěru vůči člověku, vůči jeho svobodě, důstojnosti, vůči hodnotám, které představuje, církev klade rovněž důraz na naději v Boží působení ve světě, které pomáhá překonávat všechny lidské slabosti. Současně církev také vyjadřuje svoje znepokojení tváří v tvář četným útokům proti člověku a proti jeho důstojnosti. Přitom církev poukazuje na určité ideologické předpoklady charakteristické pro „postmoderní“ kulturu. Tyto předpoklady zatemňují hodnoty vyplývající z pravdy o člověku a ztěžují uskutečňování těchto hodnot. „Nejde již jen o částečné a příležitostné protesty, nýbrž o celkové a soustavné zpochybňování celého morálního učení, které se zakládá na určitých antropologických a etických pojetích, jejichž kořenem je více či méně skrytý vliv všeobecně rozšířených myšlenkových proudů, jež ve svém důsledku zbavují lidskou svobodu jejího bytostného a neoddelitelného vztahu k pravdě.“⁷⁰

Když je svoboda oddělena od pravdy, pak „zaniká vztah ke společným hodnotám a k absolutní pravdě pro všechny. Život společnosti se tak ocitá na nejisté půdě pohybujícího se písku, na půdě absolutního relativismu.“⁷¹ Toto varování se bezesporu vztahuje i na manželství a na rodinu, které představují plně lidský důvod naplňování tohoto prapůvodního práva. K tomu dochází, když se toleruje „špatné chápání pojmu i zkušenosti svobody. Není chápána jako schopnost uskutečňovat pravdu Božího plánu s manželstvím a s rodinou, nýbrž naopak jako jakási nezávislá síla, utvrzující člověka v tíhnutí za vlastním sobeckým dobrem, nezřídká proti bližnímu.“⁷²

31. Křesťanské společenství považovalo od počátku instituci manželství za účinné znamení jednoty mezi Kristem a jeho církví. Ježíš Kristus pozdvihl manželství na rovinu spásonosné události v novém řádu, který má svůj počátek v ekonomii vykoupení. Jinými slovy: manželství je svátostí nové smlouvy,⁷³ což představuje zásadní prvek

⁷⁰ JAN PAVEL II., *Veritatis splendor* č. 4: Zvon, Praha 1994.

⁷¹ JAN PAVEL II., *Evangelium vitae* č. 20; srov. *Tamtéž*, čl. 19: Zvon, Praha 1995.

⁷² JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 6: Zvon, Praha 1992.

⁷³ Srov. TRIDENTSKÝ KONCIL, *zasedání VII. a XXIV.*

pro pochopení obsahu a významu manželské smlouvy uzavřené mezi dvěma pokřtěnými. Učitelství úřad církve upřesnil: „Svátost manželství má vzhledem k ostatním svátostem tuto zvláštnost: jako svátost obsahuje skutečnost, která už je dána v řádu stvoření. Je to tentýž manželský svazek, který ustanovil Stvořitel na počátku.“⁷⁴

Ve společnosti, která je často odkřesťanštěna a vzdálena od hodnot představovaných pravdou o člověku, je tedy dnes nezbytné naléhat na pravý obsah tohoto manželského svazku, „kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnuitnější společenství celého života, zaměřeného svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na plození a výchovu dětí,“⁷⁵ jak tento svazek „od počátku“ ustanovil Bůh⁷⁶ v přirozeném řádu stvoření. Tato záležitost vyžaduje pokojnou reflexi nejen ze strany praktikujících věřících křesťanů, ale i ze strany těch, kdo v jsou tomto okamžiku vzdáleni od praktikování náboženského života a kdo nemají víru, i těch, kdo vyznávají jiné přesvědčení, tedy zkrátka ze strany každé lidské osoby (muže i ženy), každé lidské osoby, která patří k občanské společnosti a cítí odpovědnost za společné dobro. Je třeba připomenout povahu rodiny založené na manželství, jejíž charakter není pouze čímsi historicky nebo konjunkturálně podmíněným, nýbrž je čímsi ontologickým, a tak přesahuje proměny dob, míst a kultur. Totéž platí o rozměru spravedlnosti, která z toho vyplývá.

Proces sekularizace rodiny na Západě

32. Na počátku se proces sekularizace manželské instituce týkal především a téměř výlučně svatby, tedy způsobu uzavírání manželství, alespoň pokud se jedná o západní země, které mají katolickou tradici. Navzdory tomu všemu jak v povědomí lidu, tak ve světském právním uspořádání po určitou dobu přetrvávaly základní principy manželství jako například absolutní nerozlučitelnost svátostného manželství mezi dvěma pokřtěnými, tedy manželství, které bylo uzavřeno a dovršeno.⁷⁷ Do různých právních systémů pak bylo uváděno to, co II. vatikánský koncil nazývá „epidemie rozvodu“. Tato skutečnost pak byla počátkem

⁷⁴ JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 68: Zvon, Praha 1992.

⁷⁵ CIC, kán. 1055: Zvon, Praha 1994.

⁷⁶ Srov. *Gaudium et spes* č. 48–49: Zvon, Praha 1995.

⁷⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Discorso al Tribunale della Rota Romana* ze dne 21. 1. 2000.

toho, že ve společenském vědomí se postupně zatemňovala hodnota tohoto velkého výdobytku, k němuž lidstvo dospělo v minulých staletích. Prvotní církve neměla v úmyslu sakralizovat nebo christianizovat římské pojetí manželství, ale chtěla, jak si to výslovně přál Ježíš Kristus, vrátit této instituci její původní význam, který jí přísluší podle Stvořitele. Prvotní církve bez jakékoli pochyby již zcela jasně chápala, že přirozený charakter manželství je dán Stvořitelem od počátku jako znamení Boží lásky vůči jeho lidu a po příchodu plnosti času také jako znamení Kristovy lásky vůči jeho církvi. Vždyť první věcí, kterou církve vedená evangeliem a výslovným Kristovým učením učinila, bylo to, že vrátila manželství jeho původní důstojnost, vědoma si toho, že „sám Bůh je původce manželství, které má rozličná dobra a rozličné cíle“.⁷⁸ Dále si církve byla vědoma, že tato přirozená instituce: „má nesmírnou důležitost pro pokračování lidského rodu, pro rozvoj osobnosti jednotlivých členů rodiny a jejich věčný osud, pro důstojnost, stálost, mír a blaho rodiny i celé lidské společnosti.“⁷⁹ Běžně platí, že ti, kdo uzavírají manželství podle stanoveného způsobu (jak to stanoví církve nebo stát, podle jednotlivých případů) mohou a chtějí vstoupit do skutečného manželství. Tíhnutí k manželskému svazku je pro lidskou osobu přirozené. Na tom všem pak stojí právní aspekt manželské smlouvy a vznik autentického manželského svazku.

Manželství jako instituce lásky vzhledem k ostatním typům lásky

33. Přirozenou skutečností manželství se zabývá kanonické právo církve.⁸⁰ Kanonické právo popisuje podstatu manželského stavu pokřtěných, a to jak *in fieri*, tedy před okamžikem uzavření manželství, tak jako trvalý stav, do něhož patří manželské a příbuzenské vztahy. V této věci hovoří církevní právo jasně a představuje autentickou ochranu rodinných hodnot, avšak základní principy manželského stavu s ohledem na manželskou lásku a na jeho svátostnou povahu nejsou vždy plně respektovány.

34. Pokud se týká prvního bodu, často se říká, že láska je základem manželství a že se jedná o společenství lásky a života, avšak ne vždy se říká zcela jasně, že se jedná o manželskou instituci, a tak se opomíjí

⁷⁸ *Gaudium et spes* č. 48: Zvon, Praha 1995.

⁷⁹ *Tamtéž*.

⁸⁰ Srov. CIC (z roku 1983) a CIC východních církví (z roku 1990).

rozměr spravedlnosti, která vyplývá z oboustranného manželského souhlasu. Manželství je institucí. Opomíjení této skutečnosti bývá často pramenem závažného směšování manželství s fakticky existujícími soužitími. Ti, kdo fakticky spolužijí, mohou tvrdit, že jejich vztah se zakládá na lásce (jedná se ale lásku, kterou II. vatikánský koncil označuje jako *sic dicto libero*, tedy o tak zvaně volnou lásku). Mohou také říci, že společně vytvářejí společenství života a lásky, nicméně toto společenství se podstatně odlišuje od *communitatis vitae et amoris coniugalís* (společenství života a manželské lásky), což je manželství.⁸¹

35. Pokud se týká základních principů vztahujících se ke svátostné povaze manželství, jedná se o ještě komplexnější otázku. Pastýři církve musí mít opravdu na paměti nesmírné bohatství, která vyplývá ze svátostné povahy křesťanského manželství, a také vliv, který má tato milost na rodinné vztahy založené na manželství. Bůh si přál, aby se původní manželský svazek, manželství podle řádu stvoření, stal trvalým znamením sjednocení mezi Kristem a jeho církví, a tak se zároveň stal svátostí nové smlouvy. Problém tkví v tom, že je třeba odpovídajícím způsobem pochopit, že tato svátostná povaha není pouhým dodatkem nebo čímsi vnějším vzhledem k vlastní povaze manželství. Naopak, samotné manželství, jež si Stvořitel přál mít nerozlučitelné, je tak pozdvíženo na rovinu svátosti Kristova vykupitelského díla bez toho, že by s tím byla spojena sebemenší „změna přirozenosti“ této skutečnosti. Neuznávání specifičnosti této svátosti vzhledem k ostatním svátostem je často příčinou nedorozumění, která zatemňují pojem svátostného manželství. Toto pojetí hraje významnou roli již při přípravě na manželství. Chvályhodné úsilí vynaložené na přípravu snoubenců na uzavření manželství by bylo naprosto neúčinné, pokud by snoubenci jasně nepochopili absolutní nerozlučitelnost manželství, do něhož se chystají vstoupit. Pokřtění nepředstupují před církev jenom proto, aby zvláštním ritem něco slavili, ale proto, aby uzavřeli manželství na celý život, a toto manželství je svátostí nové smlouvy. Díky této svátosti mají manželé účast na tajemném spojení Krista s jeho církví a vyjadřují tak niterné a nezrušitelné spojení mezi nimi.⁸²

---

⁸¹ Srov. *Gaudium et spes* č. 49: Zvon, Praha 1995.

⁸² Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 68: Zvon, Praha 1992.

VI. Základní linie křesťanské orientace

Výrok vyjadřující celý problém: „na počátku to tak nebylo“

36. Křesťanské společenství považuje skutečnost fakticky existujících soužití za výzvu. Soužití bez jakéhokoli institucionálního závazku – a to jak občanského, tak náboženského – představují stále častější jev, na něž církve musí zaměřovat svoji pastýřskou pozornost.⁸³ Věřící je schopen nejen díky rozumu, ale také díky „jasu pravdy“, která pochází z víry, nazývat věci pravým jménem, tedy dobro dobrem a zlo zlem. V aktuálním kontextu, který je poznamenán relativismem zamlžujícím každý rozdíl, a to i ten nejpodstatnější rozdíl mezi manželstvím a fakticky existujícími soužitími, je třeba velké moudrosti a odvážné svobody k tomu, aby se člověk vyhnul nejednoznačnosti a kompromisům. Vždyť tou nejhorší krizí, která může člověka postihnout, je směšování dobra a zla, jež znemožňuje budování a zachovávání morálního řádu jak u jednotlivců, tak u celých společenství.⁸⁴ Kvůli pravé křesťanské reflexi nad znamením doby a tváří v tvář zřetelnému zatemnění hluboké pravdy o lidské lásce, k němuž dochází v srdcích mnoha našich současníků, je vhodné vrátit se k čistým vodám evangelia.

37. „Přistoupili k němu farizeové s úmyslem přivést ho do úzkých a zeptali se ho: >>Může se člověk se ženou rozvést z jakéhokoli důvodu?<< On jim odpověděl: >>Nečetli jste v Písmu, že Stvořitel na počátku učinil lidi jako muže a ženu a prohlásil: Proto opustí muž otce i matku a připojí se ke své ženě a ti dva budou jeden člověk? Už tedy nejsou dva, ale jeden. Co tedy Bůh spojil, člověk nerozlučuje!<< Řekli mu na to: >>Proč tedy Mojžíš nařídil dát ženě rozlukový list a rozvést se s ní?<< Odpověděl jim: >>Mojžíš vám dovolil rozvod se ženou pro tvrdost vašeho srdce, ale na počátku to tak nebylo. Říkám vám: Kdo se rozvede se svou ženou z jiného důvodu než pro smilstvo a ožení se s jinou, dopouští se cizoložství“ (Mt 19,3–9). Tato slova Páně jsou dobře známa, stejně jako reakce učedníků na ně: „Když je to mezi mužem a ženou takové, je lepší se neženit“ (Mt 19,10). Tato reakce zcela zřetelně vystihuje mentalitu, která převažuje v naší době. Je to

---

⁸³ Srov. *Tamtéž* č. 81.

⁸⁴ Srov. JAN PAVEL II., *Veritatis splendor* č. 93: Zvon, Praha 1994.

mentalita, která se obrací zády k původnímu Stvořitelovu záměru.⁸⁵ Povolení, které dal lidem Mojžíš, ukazuje na přítomnost hříchu, který na sebe bere podobu *tvrdosti srdce* (*duritia cordis*). Možná ještě více než kdy jindy je dnes třeba uvědomovat si toto postižení intelektu, tuto zkoruptovanost vůle, tuto podmíněnost vášněmi, což vše představuje skrytý kořen mnoha podob slabosti, které přispívají k současnému rostoucímu počtu fakticky existujících soužití.

Fakticky existující soužití, prvky slabosti a svátostná milost

38. Díky přítomnosti církve a existenci křesťanského manželství společnost v průběhu staletí uznala manželství v jeho původní podobě, jak na ni naráží Kristus ve své odpovědi farizeům.⁸⁶ Původní podoba manželství je stále aktuální záležitostí, stejně jako je aktuální uznat tuto podobu a žít ji jakožto hlubokou pravdu o vlastním bytí. Ona obtížnost odráží zmíněnou *tvrdost srdce* – *propter duritiam cordis*. Manželství je přirozenou institucí, jejíž esenciální charakteristiky lze rozpoznat lidským intelektem bez ohledu na kulturu, v níž člověk žije.⁸⁷ Toto uznání pravdy o manželství přísluší rovněž k mravnímu řádu.⁸⁸ Nesmíme

---

⁸⁵ Srov. JAN PAVEL II., Allocuzione durante l'Udienza generale del 5-9-1979 (*Proslov při generální audienci* ze dne 5. 9. 1979). Tímto proslovem začíná cyklus katechezí, který je znám jako *Katecheze o lidské lásce*.

⁸⁶ „Kristus nevstupuje do diskuse na té úrovni, na niž ho chtějí mít ti, kdo jej oslovili. V určitém slova smyslu tak neschvaluje dimenzi, kterou chtějí problému připsat. Vyhýbá se tedy tomu, aby se nechal vtáhnout do právních a kazuistických sporů, nýbrž naopak se dvakrát odvolává na to, co bylo na počátku.“ JAN PAVEL II., *Allocuzione all'Udienza generale del 5-9-1979 (Proslov při generální audienci* ze dne 5. 9. 1979).

⁸⁷ „Nelze popřít, že člověk vždy žije v určité zvláštní kultuře, ale nelze popřít ani to, že se člověk nevyčerpává pouze v této své kultuře. Ostatně, sám vývoj kultury dokazuje, že v člověku existuje něco, co tyto kultury přesahuje. A toto něco je právě lidská přirozenost: ona je měřítkem kultury a podmínkou, aby se člověk nestal otrokem žádné ze svých kultur, nýbrž aby upevňoval svou osobní důstojnost životem ve shodě s pravdou o svém bytí.“ JAN PAVEL II., *Veritatis splendor* č. 53: Zvon, Praha 1994.

⁸⁸ Přirozený zákon „není ničím jiným než světlem intelektu, které nám Bůh vlévá. Díky němu jsme s to rozpoznávat to, co je třeba konat, a čeho je třeba se vystříhat. Bůh nám daroval toto světlo a tento zákon při stvoření.“ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa Theologiae*, I-II, q. 93, a. 3, ad 2. Srov. JAN PAVEL II., *Veritatis splendor* č. 35–53: Zvon, Praha 1993.

také zapomínat na to, že lidská přirozenost zraněná hříchem a vykoupená Kristem nedospívá vždy k jasnému rozlišování té pravdy, kterou Bůh vepsal do jejího nitra. Křesťanské poselství nesené církví a jejím magisteriem musejí proto v tomto světě živým svědectvím a živým učením.⁸⁹ S ohledem na to vše je třeba položit důraz na milost, která propůjčuje manželství jeho autentickou plnost.⁹⁰ Při pastoračním posuzování problematiky fakticky existujících soužití je třeba brát na zřetel také lidskou slabost a důležitost zkušenosti s opravdovou církevní katechezí, což vše by mělo člověka zaměřovat k životu v milosti, k modlitbě a ke svátostem, zejména pak ke svátosti smíření.

39. Je třeba odlišovat rozličné prvky lidské slabosti, z nichž pak vycházejí fakticky existující soužití, jejichž charakteristikou je tak zvaná „volná láska“; ta opomíjí nebo dokonce vylučuje svazek, jímž se vyznačuje manželská láska. Dále je třeba rozlišovat, jak jsme to viděli výše, mezi fakticky existujícími soužitími, k nimž se někteří cítí být nuceni obtížnými situacemi, a takovými soužitími, která jsou chtěna jako taková, která se vyznačují „pohrdáním, protestem nebo odmítáním společnosti, rodiny jako instituce, společensko-politického řádu nebo touhou po vlastním požitku“.⁹¹ Konečně je třeba brát na zřetel situaci těch, kdo žijí ve fakticky existujících soužitích pro „krajní nevědomost, mnohdy v důsledku opravdu nespravedlivých poměrů,“ nebo také pro jistou „duševní nezralost, která je plná nejistotou a strachem před trvalým a definitivním spojením“.⁹²

Z těchto důvodů je třeba, abychom při etické rozvaze, při pastoračním působení a při působení křesťanů v politice brali zřetel na různorodost situací, které v sobě shrnuje obecný pojem „fakticky existujících soužití“, jak to bylo popsáno výše.⁹³ Ať už jsou příčiny takových soužití jakékoli, fakticky existující soužití vždy „staví církev před těžké pastorační problémy, a to pro závažné důsledky, které z nich vyplývají jak v ohledu nábožensko-mravním (ztráta náboženského

---

⁸⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Veritatis splendor* č. 62–64: Zvon, Praha 1993.

⁹⁰ „Svátostí (manželství) jim dává, aby si navzájem pomáhali k svatosti manželským životem přiváděním dětí na svět a jejich výchovou.“ LG č. 11. Srov. *Katechismus katolické církve* č. 1641–1642: Zvon, Praha 1995.

⁹¹ JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 81: Zvon, Praha 1992.

⁹² JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 81: Zvon, Praha 1992.

⁹³ Srov. výše, č. 4–8.

vědomí smyslu manželství jako smlouvy Boha s jeho lidem, nepřítomnost svátostné milosti, těžké pohoršení), tak v ohledu společenském (ničí se například pojem rodiny, oslabuje se smysl pro věrnost, a to i vůči společnosti, mohou vzniknout duševní škody u dětí, utvrzuje se sebeláska a sobectví).⁹⁴ Vzhledem k morálním a pastoračním dimenzím daného problému je také církev velmi citlivá na to, když se zvyšuje počet nemanželských soužití.

Svědectví křesťanského manželství

40. Iniciativy, které v mnoha tradičně křesťanských zemích usilují o legislativu zvýhodňující fakticky existující soužití, vyvolávají nemálo znepokojení mezi pastýři i ostatními věřícími. Mohlo by se zdát, že křesťané často neumějí dát příslušnou odpověď na tento jev a že reakce v této záležitosti je pouze obranná, což je spojeno s rizikem, že církev bude působit jako kdyby chtěla pouze udržet *status quo* a jako kdyby rodina založená na manželství představovala kulturní model (jednalo by se o „tradiční“ model) podle představ církve, který věřící chtějí udržet navzdory velkým proměnám charakterizujícím naši epochu.

Pokud chceme čelit popsané situaci, je třeba prohloubit pozitivní aspekty manželské lásky, a tak znovu inkulturovat pravdu evangelia podle vzoru křesťanů prvních staletí našeho letopočtu. Primárním podmětem této nové evangelizace rodiny jsou křesťanské rodiny, protože právě ony jsou zároveň prvními ohnisky této evangelizace, když předkládají „radostnou zvěst krásy pravé lásky“⁹⁵ nejen slovní formou, ale také a zejména svým *osobním svědectvím*. Je naléhavé, aby byla znovu odhalena společenská hodnota oné úchvatné skutečnosti, jíž je manželská láska, poněvadž jev fakticky existujících soužití není nezávislý na ideologických faktorech, které hodnotu manželské lásky zatemňují a které se rodí z bludného pojetí lidské sexuality a vztahu mezi mužem a ženou. Z toho pak vyplývá zásadní důležitost života křesťanských manželství v Kristově milosti: „Také křesťanská rodina náleží k církvi, ke kněžskému lidu. Skrze svátost manželství, na které se zakládá a z které čerpá sílu, je trvale oživována Pánem Ježíšem Kristem a povolána a zavázána k dialogu s Bohem, a to prostřednictvím svátost-

---

⁹⁴ JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 81: Zvon, Praha 1992.

⁹⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Gratissimam sane* (list adresovaný rodinám) č. 29.

ného života, obětováním vlastního života a modlitbou. To je kněžský úkol, který může a musí křesťanská rodina uskutečňovat v těsném spojení s celou církví každodenním manželským a rodinným životem. Takto je povolána, aby posvěcovala sebe samu, i církevní společenství a svět.⁹⁶

41. Díky své přítomnosti v různých vrstvách společnosti představují křesťanská manželství privilegovaný prostředek, který konkrétním způsobem ukazuje současnému člověku (jehož vnitřní subjektivita je částečně poničena, který je vyčerpán marným hledáním „volné“ lásky – opaku pravé lásky manželské v po sobě jdoucích fragmentárních zkušenostech), že existuje možnost, aby člověk znovu našel sebe samého a aby zakusil pomoc, díky níž by pochopil skutečnost subjektivity plně realizované v manželství v Ježíši Kristu. Tento určitý šok ze setkání se skutečným křesťanským manželstvím je jedinou možností, jak v srdci člověka probudit stesk po vlasti, jejíž památka je nesmazatelně vepsána do srdce každého člověka. Zklamaným mužům a ženám, kteří si kladou otázku: „Může vzejít z lidského srdce něco dobrého?“, je třeba odpovědět: „Pojďte a pohleďte na naše manželství, naši rodinu“. Právě tohle může být rozhodujícím výchozím bodem, totiž konkrétní svědectví křesťanského společenství, které s Boží milostí představuje projev Božího milosrdenství k lidem. V mnoha oblastech společnosti lze zaznamenat, jak mimořádně pozitivní může být vliv křesťanských věřících. Díky své vědomé svobodné volbě víry a života jsou tito věřící mezi svými současníky jako kvas v těstě nebo jako světlo, které září v temnotách. Pastorační péče věnovaná přípravě na manželství a na rodinný život, stejně jako duchovnímu vedení v manželském a rodinném životě, je tedy čímsi velmi důležitým jak pro život církve, tak pro život světa.⁹⁷

Odpovídající příprava na manželství

42. Církevní magisterium zejména po II. vatikánském koncilu opakovaně položilo důraz na důležitost a nezastupitelný charakter přípravy na manželství v řádné pastorační službě. Tato příprava by se neměla omezovat pouze na prostou informaci o tom, čím je manželství pro církev.

---

⁹⁶ JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 55: Zvon, Praha 1992.

⁹⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio* č. 66: Zvon, Praha 1992.

Tato příprava by měla být opravdovým formačním procesem osob a měla by se zakládat na vzdělávání ve víře a v ctnostech. Papežská rada pro rodinu pojednala o tomto důležitém aspektu pastýřské služby církve v dokumentech: *Lidská sexualita: pravda a význam*, ze dne 8. prosince 1995; *Příprava na svátost manželství*, ze dne 13. května 1996. Papežská rada pro rodinu v těchto dokumentech položila důraz na základní rozměry přípravy na manželství a na obsah této přípravy.

43. „Příprava na manželství a na rodinný život je velmi významná pro dobro celé církve. Svátost manželství představuje opravdu velkou hodnotu pro celou křesťanskou komunitu a zejména pro samotné manžele, jejichž rozhodnutí má takovou povahu, že by nemělo být čímsi neuváženým nebo uspěchaným. V minulých epochách mohla tato příprava počítat s podporou společnosti, která uznávala hodnotu a dobrodiní manželství. Církev bez překážek a pochybností chránila svatost manželství vědoma si toho, že svátost manželství představovala církevní garanci této základní buňky Božího lidu. Církevní ochrana byla, alespoň v reálně evangelizovaných komunitách, pevná, jednotná a soustavná. Rozluky a selhání manželství byly obecně čímsi neobvyklým a rozvod byl považován za cosi, co zraňuje celou společnost (srov. GS, č. 47). Dnes se v mnoha případech setkáváme se značným úpadkem rodiny a s určitým druhem zpochybňování hodnoty manželství. V mnoha národech, zejména pak v těch ekonomicky rozvinutých, se snížil počet uzavřených manželství. Stalo se čímsi obvyklým uzavírat manželství v pokročilejším věku, roste počet rozvodů a rozluk, a to i v prvních letech manželského soužití. To vše nevyhnutně vyvolává znepokojení pastýřů, které se neustále znovu vrací: Je ten, kdo vstupuje do manželství, opravdu připraven? Problém přípravy na svátost manželství a na život, který po jeho uzavření následuje, se tak ukazuje jako pastorační nezbytnost zejména pro dobro manželů samotných, pro celou křesťanskou komunitu a pro společnost. Z uvedených důvodů všude narůstá zájem a iniciativy směřující k odpovídající přípravě na svátost manželství."⁹⁸

44. V naší době problém nespočívá v tom, že by mladí lidé přistupovali k manželství nedostatečně připraveni, jak tomu bylo v dřívějších dobách. Z důvodu pesimistického a destruktorového pojetí člověka,

---

⁹⁸ PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Preparazione al Sacramento del Matrimonio*, n. 1.

kteřé znehodnocuje subjektivitu, mnozí lidé dokonce pochybují o tom, že by mohlo existovat reálné sebedarování, jež by vytvářelo věrný, plodný a nezrušitelný svazek. Důsledkem tohoto pojetí je, že v některých případech dochází k zamítání manželské instituce, která je nazírána jako cosi iluzorního. Do manželství by pak mohly vstupovat pouze osoby s velmi speciální přípravou. Proto je nutná křesťanská výchova k správnému a realistickému pojmání svobody vzhledem k manželství, tedy svobody jakožto schopnosti odhalovat dobrodiní manželského sebedarování a schopnost zaměřování se k tomuto sebedarování.

Rodinná katecheze

45. Je tedy patrné, že je důležitá prevence v podobě *rodinné katecheze*. Svědectví křesťanských rodin je čímśi nenahraditelným, a to jak s ohledem na potomstvo, tak vzhledem ke společnosti, v níž toto potomstvo žije. Pastýři nesmějí zůstat osamocení při obraně rodiny. Samotné rodiny musejí vyžadovat respektování svých práv a své vlastní identity. Je nutno podtrhnout, že v současnosti zaujímají prvořadé místo v pastorační rodinné katecheze. Tyto katecheze se organickým způsobem, kompletně a systematicky zabývají skutečnými rodinnými životy, které jsou předkládány podle měřítka víry, ve světle Božího slova, jež v církvi ve věrnosti magisteriu interpretují kompetentní pastýři, kteří v tomto katechetickém procesu opravdově přispívají k prohloubení spasitelné pravdy o člověku. Je třeba vynaložit nemalé úsilí na prokázání rozumnosti a věrohodnosti evangelního učení ve vztahu k manželství a rodině, a v tomto smyslu také znovu uspořádat výchovný systém církve.⁹⁹ Výklad pravdy o manželství a rodině vycházející ze správného pojetí člověka, neustále vzbuzuje údiv, a to i mezi samotnými křesťany, kteří zjišťují, že nejde pouze o záležitost víry; nacházejí zde důvody k tomu, aby se upevňovali ve své víře, i k tomu, aby správně jednali a svým životem předkládali osobní svědectví, čímž naplňují specificky laické apoštolské poslání.

---

⁹⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Fides et ratio* č. 97: Zvon, Praha 1999.

Sdělovací prostředky

46. Krize rodinných hodnot a pojetí rodiny, která se projevuje ve státních institucích a ve sdělovacích prostředcích – tisk, televize, internet, kino atd. –, vyžaduje obzvláštní úsilí zaměřené na to, *aby v těchto sdělovacích prostředcích byly obsaženy rodinné hodnoty.* Podívejme se například na to, jak silný vliv ve společnosti měla média na ztrátu citlivosti vůči jevům jakými jsou cizoložství, rozvod a také fakticky existující soužití. Média rovněž ovlivnila šíření zhoubné deformace hodnot (nebo spíše „proti-hodnot“), které bývají sdělovacími prostředky často představovány jako normální způsob života. Je třeba brát zřetel také na to, že v některých případech a navzdory záslužnému příspěvku křesťanů, kteří spolupracují se sdělovacími prostředky, určité programy, například televizní seriály, nejenže nepovznášejí náboženskou výchovu člověka, nýbrž spíše přispívají k dezinformaci a k prohloubení nevědomosti v oblasti náboženství. I když tyto skutečnosti nejsou čímsi zásadním pro tvářnost určité kultury, patří přece jen mezi společenské jevy, které nelze opomíjet a na něž je třeba dbát při realisticky pojímané pastoraci.

Působení ve společnosti

47. Pro mnoho našich současníků, jejichž subjektivita byla „zbourána“ různými ideologiemi, nemá manželská skutečnost žádný význam. Jak se pro takové lidi může stát pastorační služba církve spásonosnou událostí? S ohledem na tuto situaci se *pastorační a legislativní aktivita* katolíků, kteří mají za tyto záležitosti odpovědnost, stává rozhodující. Legislativa spoluvytváří významným způsobem *étos* příslušného národa. Z tohoto hlediska je tedy nesmírně důležité bojovat proti pokušení k lhostejnosti v politických a zákonodárných kruzích a naléhat na nezbytnost veřejně vydávat svědectví o důstojnosti lidské osoby. Zrovno-právnění fakticky existujících soužití s rodinou implikuje, jak jsme měli možnost vidět, převrácení uspořádání zaměřeného na společné dobro společnosti a nese s sebou znehodnocení rodinné instituce založené na manželství. Jedná se tedy o zlo zasahující osoby, rodiny a společnost. To, co je „politicky možné“ i dobově podmíněný vývoj takové politiky, nesmí vést k odhlížení od základních pravd o člověku. Právě tyto základní pravdy mají inspirovat postoje, konkrétní iniciativy a programy

zaměřené na budoucnost.¹⁰⁰ Rovněž se ukazuje užitečné otevřít znovu diskusi o „dogmatu“ nerozlučitelné vazby mezi demokracií a mravním relativismem. Na tomto „dogmatu“ se zakládají četné iniciativy usilující o zrovnoprávnění fakticky existujících soužití s rodinou.

48. Problém fakticky existujících soužití představuje velkou výzvu pro křesťany, kteří musejí být schopni prokazovat racionální aspekt vlastní víry, hlubokou rozumnost toho, co učí evangelium o manželství a rodině. Každé hlásání tohoto evangelia, které by nebylo s to prokazovat výše uvedenou rozumnost (tou se míní soulad mezi přirozeným přáním (*desiderium naturale*) člověka a evangeliem, jak jej hlásá církev), by bylo neúčinné. Z uvedeného důvodu je dnes více než kdy jindy nutno prokazovat niternou věrohodnost pravdy o člověku, která je základem instituce manželské lásky. Na rozdíl od ostatních svátostí patří manželství také do řádu stvoření, protože je vepsána do přirozené dynamiky lidského rodu. Dále pak je nezbytné vynakládat úsilí na reflexi o základních východiscích a hlavních principech, které stojí za výchovnými aktivitami různých institucí a v různých oblastech. Jaká je filozofie výchovných institucí v dnešní církvi a jak překládat tyto principy do výchovy přímo zaměřené na základní a nezbytné struktury společnosti, tedy na manželství a rodinu?

Pozornost a porozumění v oblasti pastorage

49. Postoj porozumění vůči existenciální problematice a vůči rozhodnutí osob, které žijí ve fakticky existujících soužitích, je legitimní a za určitých okolností se jedná dokonce o povinnost. Některé z těchto situací musejí dokonce v člověku probouzet pravý a nefalšovaný soucit. Respektování důstojnosti člověka rozhodně není zpochybňováno. Nicméně pochopení okolností a respekt k osobám nejsou totéž jako ospravedlnění daného stavu věcí. V takovýchto případech je vhodné spíše zdůraznit, že pravda je pro lidi hlavní dobro a že je základním činitelem pravé svobody. Vyslovení pravdy není urážkou, představuje naopak určitou podobu lásky, takže „v ničem neslevit ze spasitelné nauky Kristovy“ je opravdu „vynikající formou lásky k duším“¹⁰¹ pod podmínkou, že to vše je provázeno trpělivostí a dobrotivostí „jejíž příklad

¹⁰⁰ Srov. JAN PAVEL II., *Evangelium vitae* č. 73: Zvon, Praha 1995.

¹⁰¹ Srov. PAVEL VI., *Humanae vitae* č. 29: Scriptum, Praha 1991.

v jednání s lidmi dal sám Pán¹⁰². Křesťané se tedy musejí snažit o pochopení individuálních, společenských, kulturních a ideologických příčin, které vedou k šíření fakticky existujících soužití. Je třeba připomenout, že inteligentní a taktní pastorec může v určitých případech přispět k „institucionální“ proměně takových soužití. Na lidi nacházející se v takové situaci je třeba pohlížet podle jednotlivých případů a s rozvahou, v rámci řádné pastorce celé církevní komunity. Je třeba věnovat pozornost jejich problémům a obtížím, které z těchto problémů vyplývají, dále je třeba konkrétního a trpělivě vedeného dialogu. Je třeba jim také poskytovat konkrétní pomoc, zejména s ohledem na jejich děti. Rovněž v této oblasti pastorce stojí na prvním místě prevence.

Závěr

50. V průběhu staletí moudrost národů v podstatě uznala, navzdory některým omezením, zásadní význam a nezastupitelnost rodiny založené na manželství. Rodina je nezbytným a nenahraditelným dobrem pro celou lidskou společnost. Rodině tedy přísluší pravé právo na to, aby byla podle spravedlnosti uznávána, chráněna a podporována od celé společnosti. Trpí tím celá společnost, když se tak nebo onak útočí na to vzácné dobro, které je pro lidstvo čímsi nezbytným. Společnost nesmí zůstat lhostejná tváří v tvář fakticky existujícím soužitím a znehodnocování manželské lásky, které s sebou tento jev nese. Prosté a jednoduché obejítí problému za pomoci falešného řešení, které spočívá v uznání fakticky existujících soužití a v jejich veřejném přijetí nebo dokonce v jejich zrovnoprávnění s rodinou postavenou na manželství, neznamená pouze škodu pro manželství (což ještě více poškozuje rodinu, která představuje nezbytnou přirozenou instituci, jež by dnes naopak měla zapotřebí politiky zabývající se jejími problémy), protože toto falešné řešení navíc vykazuje hluboké zneuznávání antropologické pravdy o lidské lásce mezi mužem a ženou i o tom, co je s touto láskou nerozlučitelně spjata, totiž že se jedná o trvalé soužití otevřené životu. Toto zneuznávání je ještě závažnější, když se opomíjí základní a velmi hluboká odlišnost mezi manželskou láskou, která vyplývá z manželské instituce, a homosexuálními vztahy. Lhostejnost veřejných institucí

---

¹⁰² *Tamtéž.*

v této záležitosti se velmi přibližuje apatii v otázce života nebo smrti samotné společnosti, apatii v otázce budoucí prosperity nebo úpadku. Když chybějí zdravá kritéria, pak tato „neutralita“ riskuje, že vyústí ve velmi závažné znehodnocení sociálních vazeb a výchovy budoucích generací.

Nedostatečné ocenění manželské lásky a otevřenosti vůči životu spolu s nestabilitou, která z toho vyplývá v rodinném životě, představuje společenský jev vyžadující velkou pozornost všech těch, kdo se cítí zodpovědní za dobro rodiny, zejména pak to platí o křesťanech. Jedná se především o uznání skutečných příčin (ideologických a ekonomických) tohoto stavu. Dále je nutno neustupovat demagogickým požadavkům nátlakových skupin, které neberou ohled na společné dobro. Katolická církev po příkladu Ježíše Krista pokládá rodinu a manželskou lásku za dar společenství od Boha, za výraz Božího milosrdenství s lidstvem. Církev pokládá manželství a rodinu za velmi vzácný poklad svatosti a milosti, který se skvěje v tomto světě. Z těchto důvodů se také církev obrací na všechny ty, kdo bojují za člověka, aby spojili své síly v zájmu podpory rodiny a intimního pramene život, jímž je manželské sjednocení.